P. RAMI

VEROMANDUI,

Regii Professoris,

DIALECTICÆ

Libri duo:

Recèns in usum Scholarum hâc formâ distinctiùs & emendatiùs excusi.

CANTABRIGIÆ,

Ex officina *Rogeri Danielis*, almæ Academiæ Typographi.

CIↃDCXL.

Et veneunt per *Petrum Scarlet*.

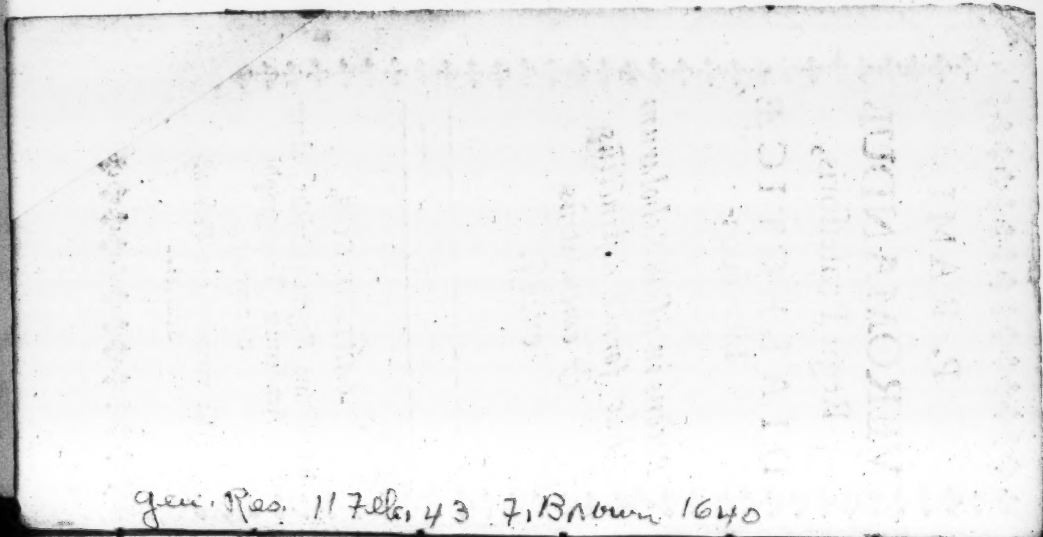
Gen. Res. 11 Feb. 43 J. Brown 1640

PETRUS RAMUS
LECTORI S.

ARCHIMEDES, *Lector, sphæræ & cylindri rationem (in cujus inventione vehementiùs elaboraſſet) ſepulchro ſuo incidi voluit. Et quidem, ſi me de vigiliis ſtudiiſq; meis interroges, ſepulchri mei columnam è Logicæ artis inſtitutione deſiderem. De cauſa voti reſpondebunt, primò ad artis accurationem libri De inventione argumentorum & eorum diſpoſitione ad judicandum, non ſolùm ab Ariſtotele Organici, Rhetorici, Phyſici; ſed à Ciceronе & Quintiliano tam multi Oratorii: in quibus univerſis in duorum libellorum pugnum ratione viâque contrahendis omni ſtudio diligentiâque contendimus, nequa Logicæ particulæ cujuſquam vel umbra illic confuſa eſſet, cujus veritas non hic expreſſa teneretur. Atque hæc prima problematis Archimedei conſcientia erit. Reſpondebunt deinde, ad Logicæ uſum, elegantiam, dignitatem partibus omnibus explicandum, excitatæ Logicis meditationibus, cùm populares Poetarum, Oratorum,*

rum, Historicorum laudes, tum liberales & ingenuæ artes novi corporis novâ specie sui studiosis adolescentiores, præclarisque dotibus ornatiores & locupletiores factæ, ac, nequa agrestium procorum protervia timeretur, suarum quæque scholarum tanquam liberali custodiâ septæ & comitatæ. Hæc secunda problematis Archimedei conscientia erit. Testes igitur isti Logicam & veritatem & utilitatem tot dierum noctiúmq; vigiliis exquisitam testati, de voti nostri causa respondebunt, téque, Lector, ut spero, commonefacient, insaniam nescio quam in plerisque omnibus Europæ Academiis altercandi de suis præceptis sophisticam Logicæ & veritatis & utilitatis longè dissimilem esse, téq; ad veriora & utiliora præstantissimæ facultatis studia præmiáq; inflammabunt. Ecquid verò interea turbæ tam graves objectæ, theatra scenicis probris exstructa, tribunalia judicum pœnis minucia, damnatio tandem fœdis ignorantiæ calumniæq; notis infamis, è toto Philosophiæ regno manibus & lingnâ velut amputatis inaudita proscriptio, an exiguam voti nostri causam perhibebunt? Quid consecuta per Henricum Regem à judicii tam dementis invidia liberatio, & in solidam sanctioris

judicii

judicii laudem regia profeſſio? Quid poſtea (cùm logicus hic ardor in religionis cauſam invaſiſſet) longè graviſſima offenſio, vitæ ſalutiſq; propterea tribus jam bellis civilibus jactatio, nullámne voti noſtri cauſam indicabunt? Imò verò etiam admonebunt, ut Deo Optimo & Maximo gratias habeamus, quòd ſtudiorum noſtrorum curſum hoc tanquam circo agitari & exerceri, neque tamen ullâ metarum converſione frangi voluerit. Ideóq; obteſtor ut logicum lumen in bonis & veri percipiendi ſtudioſis ingeniis accendat, cùmq; ad ingenuas artes exornandum, tum ad cœleſtia ſacræ doctrinæ myſteria illuſtrandum magis ac magis augeat: perficiátq; ut iſto in nominis ſui gloriam epigrammate logici epitaphii tabula concludatur.

(ad pag. 1.)

Resolutio P. Rami *Dialecticæ* in Tabellas.

LIB. I. TABULA PRIMA.

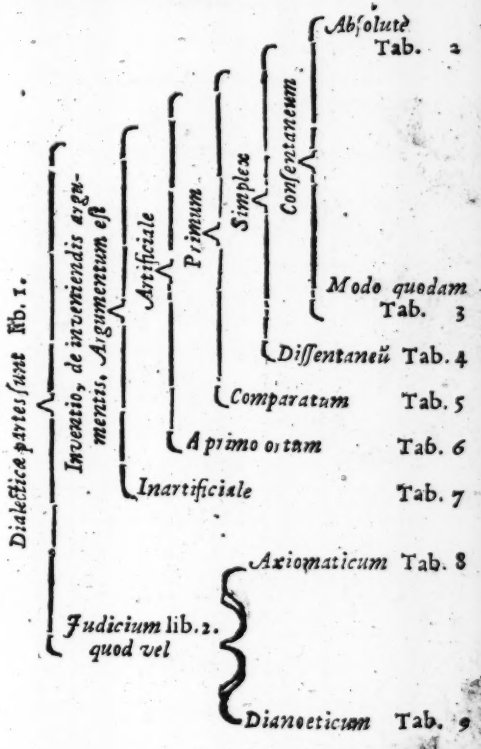

TABULA SECUNDA.

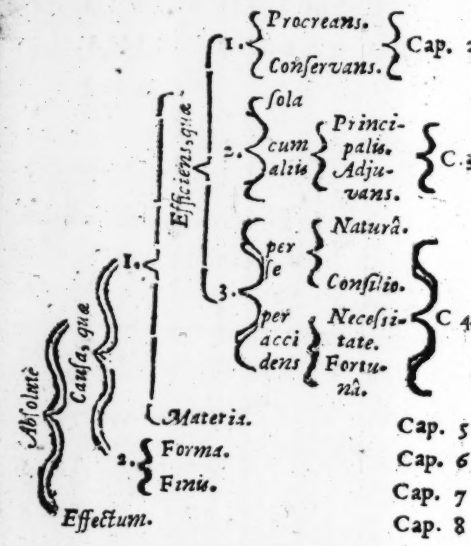

TABULA TERTIA.

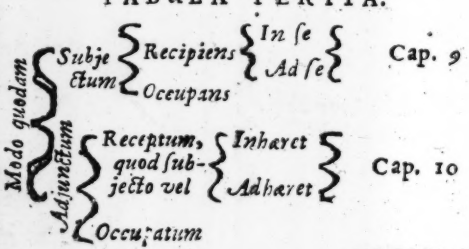

TABULA

TABULA QUARTA.

TABULA QUINTA.

TABULA SEXTA

A primo orta: & orta sunt

1. *Conjugata quæ sunt ex consentaneis*
   - *Absolutè*
     - *Causa.*
     - *Effecto.*
     - *Subjecto.*
     - *Adjuncto.*
     - Cap. 22
   - *Modo quodam*
     - *Causis, ubi de* — *Integro* / *Membris* — Cap. 25
     - *Effectis, ubi de* — *Genere vel Specie* — *Generalissimum* / *Subalternum.* — C. 26
     - *Subjectis.* — Cap. 27
     - *Adjunctis.* — Cap. 28
2. *Definitio:*
   - *Perfecta, cujus partes* — *Genus & Forma.* — Cap. 29
   - *Imperfecta seu Descriptio.* — Cap. 30.

Notatio. Cap. 23

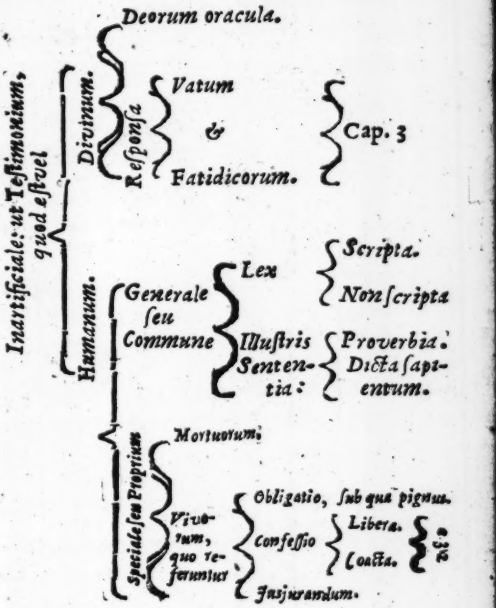
Deorum oracula.
Inartificiale: ut Testimonium, quod esfuel
Divinum.
Responsa
Vatum
&
Fatidicorum.
Cap. 3
Humanum.
Generale seu Commune
Lex
Scripta.
Non scripta
Illustris Sententia:
Proverbia.
Dicta sapientum.
Speciale seu Proprium
Mortuorum.
Viuorum, quo referuntur
Obligatio, sub qua pignus.
confessio
Libera.
Coacta.
Cap. 3.
Jusjurandum.

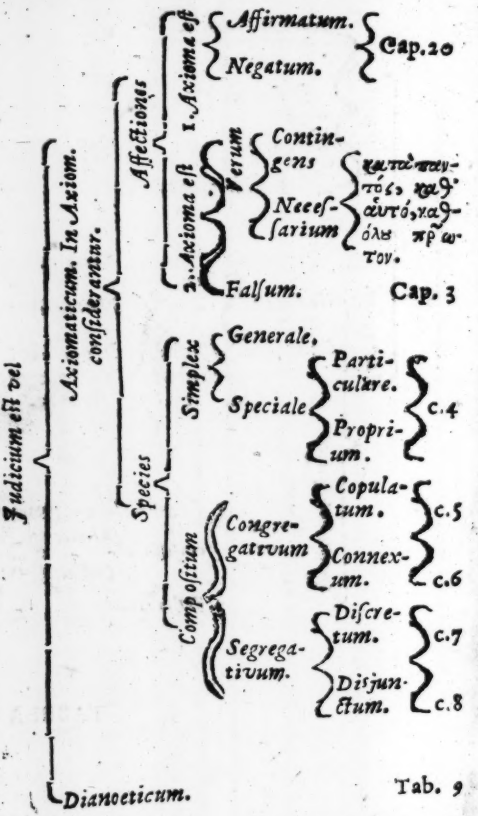
Iudicium est vel
Dianoeticum.
Axiomaticum. In Axiom. considerantur.
Species
Affectiones
Simplex
Compositum
1. Axioma est
Affirmatum.
Negatum.
Cap. 20
2. Axioma est
Verum
Contingens
Necessarium
καθ' αὐτό, καθόλου
καθ' αὐτό, καθόλου πρώτου.
Falsum.
Cap. 3
Generale,
Speciale
Particulare.
Proprium.
c. 4
Congregativum
Copulatum.
Connexum.
c. 5
c. 6
Segregativum.
Discretum.
Disjunctum.
c. 7
c. 8
Tab. 9

TABULA NONA.

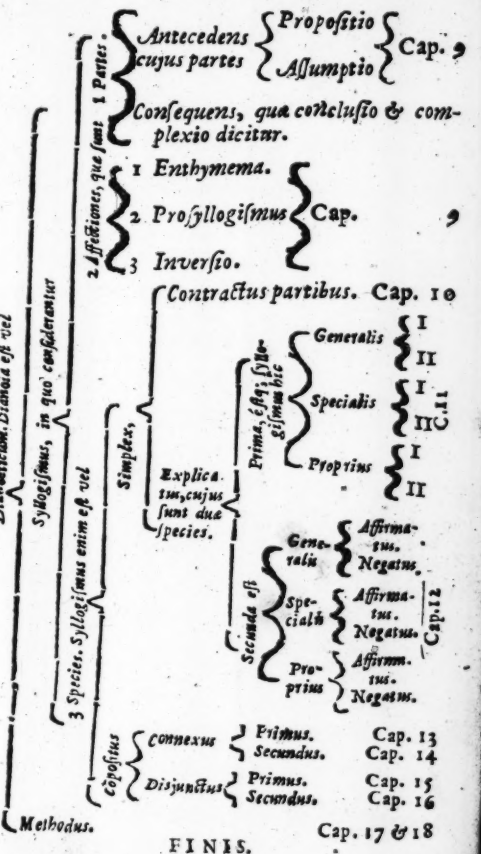

FINIS.

PETRI RAMI Dialecticæ Liber primus, *De Inventione.*

Cap I.

Quid Dialectica.

Dialectica est ars bene differendi; eodémque sensu Logica dicta est.

Cap. II.

De partibus Dialecticæ, déque argumenti generibus.

Dialecticæ partes duæ sunt, Inventio & Judicium. Inventio est pars Dialecticæ de inveniendis argumentis. Argumentum est quod ad aliquid arguendum affectum est: quales sunt singulæ rationes solæ & per se consideratæ. Argumentum est artificiale aut inartificiale. Artificiale, quod ex se arguit. Est autem primum, vel à primo ortum. Primum, quod est suæ originis. Estque simplex, aut comparatum.

tum. Simplex, quod simpliciter & absolutè consideratur. Estque consentaneum, aut dissentaneum. Consentaneum est, quod consentit cum re quam arguit. Estque consentaneum absolutè, aut modo quodam absolutè, ut causa & effectus.

Cap. III.

De Efficiente, Procreante, & Conservante.

Causa est cujus vi res est. Itaque primus hic locus inventionis fons est omnis scientiæ, sciríque demum creditur, cujus causa teneatur: ut meritò dicatur à Poeta,

Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

Causa est efficiens & materia; aut forma & finis. Efficiens est causa à qua res est: cujus etsi vera genera nulla nobis appareant, ubertas tamen permagna modis quibusdam distinguitur. Primò, quod procreet aut tueatur. Ov. 1. De Rem.

Ergo ubi visus eris nostra medicabilis arte
Fac monitis fugias otia prima meis.
Hæc ut ames faciunt: hæc quæ fecere tueantur:
Hæc sunt jucundi causa cibúsque mali.

Otia

Otia si tollas periere Cupidinis arcus,
Contemptæq; jacent & sine luce faces.

Sic pater & mater procreant; nutrix tuetur, 4. Æn.

Non tibi diva parens generis, nec Dardanus author,
Perfidè: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.

Sic Romulus conditor Romanæ urbis: Reges deinde reliqui, Consules, Imperatores, tutores & conservatores fuere.

Cap. IV.

De efficiente Sola, & Cum aliis.

SEcundò, causa efficiens sola efficit, aut cum aliis: Earúmque omnium sæpe alia principalis, alia adjuvans & ministrans. 9. Æneid. Nisus avocat ab Eurialo in se factæ cædis & culpam & pœnam, quia solus autor fuerit:

Me me: adsum qui feci; in me convertite ferrum,
O Rutuli: mea fraus omnis: nihil iste nec ausus,
Nec potuit———

Solitaria causa cum plerisque & principa-

cipalibus & ſociis pro Marcello variè adhibetur. *Nam bellicas laudes*, ait Orator, *ſolent quidam extenuare verbis, eásque detrahere ducibus & communicare cum multis nè propriæ ſint imperatorum: & certè in armis militum virtus, locorum opportunitas, ſociorum auxilia, claſſes, commeatus multùm juvant: maximam verò partem, quaſi ſuo jure, fortuna ſibi vendicat; & quicquid eſt proſperè geſtum, id penè omne ducit ſuum. At verò hujus gloriæ, Cæſar, quam es paulò antè adeptus, ſocium habes neminem: totum hoc, quantumcunq; eſt (quod certè maximum eſt) totum, inquam, eſt tuum. Nihil tibi ex iſta laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit: quin etiam illa ipſa rerum humanarum domina fortuna in iſtius ſe ſocietatem gloriæ non offert: tibi cedit, tuam eſſe totam ac propriam fatetur.* Inſtrumenta etiam in cauſis adjuvantibus connumerantur: quo argumento impius Epicureus diſputat mundum nunquam eſſe factum 1. De na. De. *Quibus enim*, ait, *oculis animi intueri potuit vetter Plato fabricam illam tanti operis, quâ conſtrui à Deo atque ædificari mundum facit? Quæ molitio? quæ ferramenta? qui vectes? quæ machinæ? qui miniſtri tanti operis fuerunt?*

CAP.

Cap. V.

De efficiente Per se, & Per accidens.

TErtiò, causa efficiens per se efficit, aut per accidens. Per se, quæ suâ facultate efficit: ut quæ naturâ vel consilio faciunt. Ventorum naturalis efficentia est 1. Æneid.

Incubuere mari, totúmq; à sedibus imis
Unà Eurúsq; Notúsq; ruunt, creberq; procellis.
Africus: & vastos volvunt ad littora fluctus.

Consilii exemplum est illa Ciceronis de se confessio, *Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam magna ex parte, nullâ vi coactus, judicio meo ac voluntate ad ea arma profectus sum quæ erant sumta contra te.*

Per accidens efficit causa, quæ externâ facultate efficit: ut in his quæ fiunt necessitate vel fortunâ. Necessitate, cùm efficiens vi cogitur ad effectum: qualis est Pompeianorum excusatio: *At mihi quidem*, ait Orator, *si proprium & verum nomen nostri mali quæratur, fatalis quædam calamitas incidisse videtur, & improvidas hominum mentes occupavisse; ut nemo mirari debeat humana consilia divinâ necessitate esse superata.*

For-

Fortuna est causa per accidens, quando præter efficientis scopum aliquid accidit. *Sic casu fortuito* (ait Tullius; De na. Deorum) *Phereo Jasoni profuit hostis: qui gladio vomicam ejus aperuit, quam sanare medici non poterant.* In hoc genere causæ tum imprudentia connumerari solet. Ovid. 2. Trist.

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?
Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:
Præda suis canibus nec minùs ille fuit.
Scilicet in superis etiã fortuna luenda est:
Nec veniam, læso numine, casus habet.

Hinc sumitur deprecatio; qualis est pro Ligario: *Ignoscite, judices, erravit, lapsus est, non putavit, si unquam posthac.* Et paulò póst: *Erravi, temere feci, pœnitet, ad clementiam tuam confugio, delicti veniam peto, ut ignoscas oro.* Fortunæ autem nomen ignoratio causarum confinxit: cùm enim aliquid præter consilium spémq; contigerit, Fortuna vulgò dicitur: nec insciтè Juvenalis,

Nullum numen abest si sit prudentia: sed te
Nos facimus, Fortuna, deam, cœlóq; locamus.

CAP.

Cap. VI.

De Materia.

MAteria est causa ex qua res est. Hoc argumento ficto, apud Ov. 2. Met. Solis domus auro, pyropo, ebore, argento componitur:

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammásq; imitante pyropo:
Cujus ebur nitidum fastigia summa tegebat.
Argenti bifores radiabant lumine valvæ.

Cæsar 1. bell. civil. *Imperat militibus Cæsar ut naves faciant, cujus generis eum superioribus annis usus Britannia docuerat: carinæ primùm ac statumina ex levi materia fiebant, reliquum corpus navium viminibus contextum coriis integebatur.*

Cap. VII.

De Forma.

CAusæ primum genus ejusmodi est, in efficiente & materia: secundum sequitur, in forma & fine. Forma est causa, per quam res est id quod est: ideóque hinc à cæteris rebus distinguitur: & forma

forma ſimul cum reipſa ingeneratur. Anima rationalis eſt forma hominis: quia per eam homo eſt homo, & à cæteris omnibus naturis diſtinguitur. Geometricarum figurarum, in triangulis, quadrangulis, ſua forma eſt: Phyſicarum rerum, cœli, terræ, arborum, piſcium, ſua forma eſt. Unde præcipua rerum ut natura eſt, ſic erit explicatio, ſi poſſit inveniri: ut in artificioſis rebus faciliùs occurret; Cæſ. 7. *Muri autem omnes Gallici hâc ferè formâ ſunt: trabes directæ, perpetuæ in longitudinem, paribus intervallis diſtantes inter ſe binos pedes, in ſolo collocantur: hæ revinciuntur introrſus & multo aggere veſtiuntur: ea autem, quæ diximus, intervalla grandibus in fronte ſaxis effarciuntur. His collocatis & coagmentatis alius inſuper ordo adjicitur, ut idem illud intervallum ſervetur, neque inter ſe contingant trabes, ſed paribus intermiſſæ ſpatiis, ſingulæ ſingulis ſaxis interjectis artè contineantur: ſic deinceps omne opus contexitur, dum juſta muri altitudo expleatur. Hoc cùm in ſpeciem varietatémque opus deforme non eſt alternis trabibus ac ſaxis, quæ rectis lineis ſuos ordines ſervant; tum ad utilitatem & defenſionem urbium ſummam habet oppor-*

opportunitatem, quòd & ab incendio lapis, & ab ariete materia defendit; quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos plerumque introrsus revincta neque perrumpi, neque distrahi potest. Sic forma Virgiliani portûs explicatur Æn. 1.

Est in secessu longo locus: insula portum
Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur inque sinus scindit sese unda reductos.
Hinc atque hinc vastæ rupes, geminique minantur
In cœlum scopuli, quorum sub vertice latè
Æquora tuta silent: tum sylvis scena coruscis
Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra
Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum:
Intus aquæ dulces, vivoq; sedilia saxo,
Nympharum domus: hic fessas non vincula naves.
Ulla tenent, unco non alligat ancora morsu.

CAP.

CAP. VIII.

De Fine.

FInis est causa, cujus gratiâ res est. Physicis rebus finis homo propositus est; homini, Deus. Omnium artium est aliquod summum bonum & finis extremus: ut Grammaticæ, bene loqui; Rhetoricæ, bene dicere: Logicæ, bene differere. Juno 1. Æneid. connubii finem assumit, cùm Æolo Deiopeiam pollicetur, solatii scilicet prolisque gratiâ.

Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ:
Quarum, quæ forma pulcherrima, Deiopeiam
Connubio jungam stabili, propriámque dicabo,
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

In defensione Ligarii Cicero Tuberonem accusatorem urget, cùm armorum contra Cæsarem susceptorum finem premit. *Et certè*, ait, *contra ipsum Cæsarem es congressus armatus. Quid enim, Tubero, tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat*

petebat: quis ſenſus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?

Cap. IX.

De Effectis.

Effectum eſt, quod è cauſis exſiſtit. Sive igitur gignatur, ſive corrumpatur, ſive modo quolibet moveatur quidlibet, hic motus & res motu facta effectum dicitur. Hujus loci ſunt laudes & vituperationes, quarum pleni ſunt libri ſacri & profani. Æneid. 6. facta variorum populorum comparantur ad nominis Romani laudem:

Excudent alii ſpirantia molliùs æra,
Credo equidem, ducent vivos de marmore vultus:
Orabunt cauſas meliùs: cœliq; meatus
Deſcribent radio, & ſurgentia ſidera dicent.
Tu, regere imperio populos, Romane, memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacíque imponere morem:
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.

Hue

Huc dicta ſcriptáque referenda ſunt. Pericles & Hortenſius bene dicendi laude celebrantur; eodémque argumento Demoſthenes & Cicero etiam bene ſcribendi. Ad hunc locum referuntur conſilia & deliberationes, etiam ſi omnino ad exitum perductæ non fuerint. Parmeno & Philotas morte mulctati ſunt, quia conjurationis in Alexandrum eſſent ſuſpecti; ut Curtius & Arianus meminerunt. De Lentulo, & Cethego, aliiſque Catilinæ popularibus, Romani Senatûs judicio ſupplicium ſumtum eſt. Sunt etiam effecta vitiorum & virtutum. Horatius hoc modo ebrietatis effecta deſcribit, Epiſt. l. 1.

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit:
Spes jubet eſſe ratas: in prælia trudit inermem:
Sollicitis animis onus eximit, ac docet artes.
Fœcundi calices quem non fecere diſertum?
Contracta quem non in paupertate ſolutum?

Cap.

Cap. X.

De subjecto.

ARgumentum modo quodam conſentaneum ſuccedit, ut Subjectum & Adjunctum. Subjectum eſt, cui aliquid adjungitur. Anima eſt ſubjectum ſcientiæ, ignorantiæ, virtutis, vitii: quia hæc præter eſſentiam accedunt. Corpus, ſanitatis, morbi, roboris, infirmitatis, pulchritudinis, deformitatis. Homo ſubjectum eſt divitiarum, paupertatis, honoris, infamiæ, veſtitûs, comitatûs. Locus eſt ſubjectum rei locatæ. Sic Philoſophi divinis entibus, licèt parte & magnitudine carentibus, attribuunt locum. Sic Geometræ locum locíq; differentias in rebus Geometricis: ſic Phyſici multò etiam diligentiùs in rebus Phyſicis conſiderant, in mundo, in elementis ſimplicibus, in rebus compoſitis. Sic Virgilius in Georgicis ſuum quemq; propoſitis rebus locum deligendum admonet: ut,

ſegetibus, arboribus, vitibus, paſcuis:

At priùs ignotum ferro quàm ſcindimus æquor,
Ventos & varium cœli prædiſcere morem
Cura ſit, ac patrios cultúſq; habitúſque locorum,

Et

Et quid quæq; ferat regio, & quid quæq; recuſet.
Hîc ſegetes illîc veniunt feliciùs uvæ:
Arborei fœtus alibi, atq; injuſſa vireſcunt
Gramina———

Senſilia ſenſuum, & res virtutibus ac vitiis propoſitæ ſubjecta vitiorum & virtutum hoc modo nominantur. Color eſt ſubjectum visûs; ſonus, ſubjectum auditûs; quia hi ſenſus in his ſenſilibus occupantur & exercentur. Virtutes & vitia declarantur in Ethicis hoc argumento: temperantia & intemperantia, voluptate; magnanimitas & ignavia, periculo; liberalitas & avaritia, divitiis. Sic res numerabilis Arithmeticæ: menſurabilis (ut ità dicam) Geometriæ ſubjicitur. Ejuſmodi ſubjecto Cicero 2. Agrar. diſputat, inter Campanos nullam contentionem eſſe, quia nullus ſit honor. *Non gloriæ cupiditate* (ait) *efferebantur, propterea quòd ubi honos publicè non eſt, ibi cupiditas gloriæ eſſe non poteſt: non contentione nec ambitione diſcordes; nihil enim ſupererat de quo certarent, nihil quod contrà peterent, nihil ubi diſſiderent.* Eodem argumento à Propertio dictum eſt,

Navita de ventis, de tauris narrat arator:
Enumerat miles vulnera, paſtor oves.

Cap.

Cap. XI.

De Adjuncto.

Adjunctum eſt, cui aliquid ſubjicitur: quod argumentum etſi ſubjecto eſt levius, attamen eſt copioſius & frequentius. Itaque de ejuſmodi ſignis ait Ovid. 2. De Rem.

Forſitan hæc aliquis, nam ſunt quoque, parva vocabit:
Sed quæ non proſunt ſingula, juncta juvant.

Animi, corporíſque, & totius hominis bona & mala, quæ dicuntur, adjuncta ſunt animi, corporis, hominis. Denique, quicquid ulli ſubjecto extrinſecus accidit, adjunctum ejus eſt. Ut autem locus eſt in ſubjectis; ſic tempus eſt in adjunctis, duratio nempe rerum, præterita, præſens, futura: omninóque qualitates ſubjectis præter cauſas adjunctæ, ſive propriæ ſint, quæ omni ſolíque ſubjecto ſemper conveniunt: ut homini riſus; equo hinnitus; cani latratus: ſive communes, quæcunque non ſunt eo modo propriæ. Hoc genere argumenti Fannium Chæream Cicero pro Roſcio Comœdo cavillatur: *Nonne ipſum caput & ſupercilia illa penitus abraſa olere malitiam*

malitiam & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam affert homini tacita corporis figura) ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur? qui idcirco capite & supercilis semper est rasis, nè pilum ullum viri boni habere dicatur. Sic Mar. 2. l. Zoilum ludit:

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus:
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Sic vestitus & comitatus res adjunctæ sunt: quo circumstantiæ genere Dido venatum proficiscens magnificè 4. Æneid. depingitur:

Oceanum interea surgens aurora reliquit.
It portis jubare exorto delecta juventus:
Retia rara, plagæ, lato venabula ferro,
Massylique ruunt equites, & odora canum vis
Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorũ exspectant: ostróq; insignis & auro
Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.
Tandẽ progreditur magna stipante caterva
Sidoniã picto chlamydẽ circundata limbo,
Cui pharetra ex humero, crines nodantur in aurum,
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Est

Est verò adjunctorum ad subjecta quibus occupantur usus item magnus. Hoc argumento Plato miseras civitates auguratur, quæ medicorum & judicum multitudine indigeant : quia mulcam quoque & intemperantiam & injustitiam in ea civitate versari necesse sit.

Sed consentaneorum categoria sic est, unde quidvis alteri consentaneum, vel idem, vel unum dici possit : omnésque modi unitatis, &, ut ità dicam, identitatis, huc sunt tanquam ad primos & simplices fontes referendi.

Cap. XII.

De Diversis.

Argumentum primum consentaneum expositum est : Dissentaneum sequitur, quod à re dissentit : sunt autem dissentanea inter se æquè manifesta, alterúmque ab altero æqualiter arguitur, tametsi suâ dissensione clariùs elucescant. Dissentanea sunt diversa vel opposita. Diversa sunt dissentanea quæ solâ ratione dissentiunt. Quo de genere sunt illa frequentissima, *Non hoc, sed illud : Quamquam, tamen.* Pro Pompeio:

Non victoriam, ſed inſignia victoriæ reportarunt. Ovid. 2. De arte:

Non formoſus erat, ſed erat facundus Ulyſſes.

2. Æn. *Hic Priamus, quanquam in media jam morte tenetur,*
Non tamen abſtinuit. ———

Paulò ſecùs in Eunucho:

Nam ſi ego digna hac contumeliâ
Sum maximè, at tu indignus qui faceres tamen.

Item alia ejuſmodi. Pro Lig. *Scelus tu illud vocas, Tubero? cur? iſto enim nomine illa adhuc cauſa caruit. Alii enim errorem appellant, alii timorem: qui duriùs, ſpem, cupiditatem, odium, pertinaciam; qui graviſſimè, temeritatem: ſcelus præter te adhuc nemo.*

CAP. XIII.

De Diſparatis.

OPpoſita ſunt diſſentanea quæ ratione & re diſſentiunt: itaque eidem attribui, ſecundum idem, & ad idem, & eodem tempore non poſſunt. Sic Socrates albus & ater non poteſt eâdem parte eſſe; pater & filius ejuſdem: ſanus & æger

æger eodem tempore. At albus esse potest aliâ parte, & ater aliâ: pater hujus, filius illius: sanus hodie, cras æger. Itaque ex altero affirmato alterum negatur. Opposita sunt disparata, aut contraria. Disparata sunt opposita, quorum unum multis pariter opponitur: ut, *viride, cineraceum, rubrum,* media sunt inter album & nigrum, quæ singulis extremis & inter se disparata sunt. Sic *liberalitas* & *avaritia* inter se disparantur. Sic *homo arbor, lapis,* & ejusmodi res infinitæ disparantur: nec eadem res potest esse homo, arbor, lapis. Virg. 1. Æneid. hoc argumento disputat:

O quàm te memorem virgo! namq; haud certé.
tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem sonat: ó dea

Cap XIV.

De Relatis.

Contraria sunt opposita, quorum unum uni tantùm opponitur; súntq; affirmantia aut negantia. Affirmantia, quorum utrumque affirmat: ut relata & adversa. Relata sunt contraria affirmantia, quorum alterum constat è mutua

alterius affectione : atque indè nomina sunt *relata*: ut, pater qui filium habet : & filius qui patrem habet. Et ob hanc mutuam relationis causam relata dicuntur simul esse naturâ, ut qui alterum perfectè norit, norit & reliquum. Pro Marc. *Ex quo profectò intelligis quanta in dato beneficio sit laus, cùm in accepto tanta sit gloria.* Martialis in Sosibianum, l. 1.

Tum servum scis te genitum blandéque fateris,
Cum dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Sic apud Quintilianum lib. 5. cap. 10. *Si portorium Rhodiis locare honestum est; & Hermacreonti conduceret.* Quomodo & in oratore perfecto Tullius : *Num igitur est periculum* (ait) *nè quis putet in magna arte & gloriosa turpe esse docere alios id quod ipsi fuerit honestum discere?* Studium verò quoddam suum Cicero è relatis illis in Oratore prodidit : *Jam illa* (inquit) *matura uxor generi, noverca filii, filia pellex.* Quod idem in ferreæ ætatis descriptione Ovidius apertiùs affectavit 1. Met.

——Non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoq; gratia rara est :

Imminet

Imminet exitio vir conjugis; illa, mariti;
Lurida terribiles miscent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Atqui argumentum talis relationis contrarium nihil habet; imò arguit mutuas causas: ut, *sum tuus pater, tu es igitur meus filius*: at cùm dico, *Sum tuus pater, non igitur sum tuus filius*, tum contraria verè sunt.

Cap. XV.

De Adversis.

Adversa sunt contraria affirmantia, quæ inter se velut è regione perpetuò adversantur. Æn. 11.

Nulla salus bello, pacẽ te poscimus omnes.

Sic *albor* & *nigror*, *calidum* & *frigidum*, *virtus* & *vitium* opponuntur. Parad. 1. contra Epicureos, *Illud tamen arctè tenent, accuratéq; defendunt, voluptatem esse summum bonum: quæ quidem mihi vox pecudum videtur non hominum. Tu, cùm tibi sive Deus sive mater, ut ità dicam, rerum omnium natura dederit animum, quo nihil est præstantius neq; divinius,*

sit te ipse abjicies ac proſternes, ut nihil inter te atq; inter quadrupedem intereſſe putes? Pecudem & hominem adverſa Cic. oppoſuit: voluptas pecudis bonum eſt: non igitur hominis. Sic libertas & ſervitus apud Tibullum, 2. libro.

Sic mihi ſervitium video dominámque paratam:
Tu mihi libertas illa paterna vale.

Pro Marc. *Nunquam enim temeritas cum ſapientia commiſcetur, nec ad conſilium caſus admittitur.*

CAP. XVI.

De Contradicentibus.

CONtraria negantia ſunt, quorum alterum ait, alterum negat idem: eáque ſunt contradicentia, aut privantia. Contradicentia ſunt contraria negantia, quorum alterum negat ubique: ut, *juſtus, non juſtus*; *animal, non animal*; *eſt, non eſt*, ſunt contradicentia. Sic in defenſione Murenæ contradicitur ſententiis Catonis & Ciceronis: illius Stoici; hujus Academici. Dialogus eſt in his verbis: *Nihil ignoveris: imò aliquid, non omnia. Nihil gratiæ causâ feceris:*

feceris : imò, nè resistito gratiæ cùm officium & fides postulabit. Misericordiâ commotus nè sis : sed tamen est, etiam in dissolvendâ severitate, aliquâ laus humanitatis. In sententia permaneto : enimvero nisi sententia alia vicerit melior. Mart. l. 1.

Bella es, novimus : & puella, verum est:
Et dives, quis enim potest negare?
Sed dum te nimium, Fabulla, laudas:
Nec dives, neque bella, nec puella es.

Cicero 1. Tusc. cogit hoc argumento Atticum Epicureum fateri mortuos miseros non esse, si omnino nulli sint, ut Epicurei credebant. *Jam mallem* (ait) *Cerberum metueres quàm ista tam inconsideratè diceres.* Atticus. *Quid tandem?* Marcus. *Quem esse negas, eundem esse dicis. Ubi est acumen tuum? cùm enim miserum esse dicis, tum eum, qui non sit, esse dicis.* Tum post longam disputationem Atticus ait: *Agè, jam concedo non esse miseros qui mortui sunt, quoniam extorsisti ut faterer, qui omnino non essent, eos nè miseros quidem esse.* Sic Terentius Phædria Dori Eunuchi dictum elevat, quòd affirmasset priùs, post inficiaretur.

Modò ait, modò negat.

Cap. XVII.

De Privantibus.

PRivantia ſunt contraria negantia, quorum alterum negat in eo tantùm ſubjecto in quo affirmatum ſuâpte naturâ ineſt. Atq; hic affirmatum dicitur *habitus*; negatum autem, *privatio*: ſic *motus* & *quies*: ſic *ebrius* & *ſobrius*. Martial. l. 3.

Ebrius es: nec.n. faceres hæc ſobrius unquam.

Sic *cæcum eſſe*, & *videre*: Pro Cælio.

Exiſtat igitur ex hac familia aliquis, ac potiſſimum cæcus ille: minimum enim dolorem capiet qui iſtam non videbit. Sic *pauper* & *dives* opponuntur apud Martialem, li. 5.

Sempereris pauper, ſi pauper es, Æmiliane
Dantur opes nullis nunc niſi divitibus.

Talia ſunt *mors* & *vita* in Miloniana: *Hujus mortis ſedetis ultores, cujus vitam ſi putetis per vos reſtitui poſſe, nolitis?* Item *tacere* & *loqui*. 1. Cat. *Quid exſpectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perſpicis?* Pro Marc. *Doleo cùm reſpub. immortalis eſſe debeat, eam in unius mortalis anima conſiſtere.* Sed diſſentaneorum categoria ſic eſt; unde quidvis ab altero differre quolibet modo poſſit.

Cap.

CAP. XVIII.

De Paribus.

ARgumenta ſimplicia ità fuerunt in conſentaneis & diſſentaneis. Comparata ſunt, quæ inter ſe comparantur: quæ tametſi ipſâ comparationis naturâ æquè nota ſint, attamen alterum altero alicui notius & illuſtrius eſſe poteſt, ſæpéque notis breviùs indicantur, aliquando partibus pleniùs diſtinguntur: quæ *Propoſitio, Redditióque* nominantur: atq; omnino comparata etiam ficta arguunt fidémque faciunt. Comparatio eſt in quantitate vel qualitate: Quantitas, quâ res comparatæ quantæ dicuntur: éſtque parium vel imparium. Paria ſunt, quorum eſt una quantitas. Argumentum igitur paris eſt, cùm par explicatur à pari; ejúſque notæ ſunt *par, æquale, æquare, idem, quod, tam, quàm, tantò, quantò, tot, quot,* & *non magis, non minùs.* Virg. Æn.

——— *Par levibus ventis.*

Æn 3. *Et nunc æquali tecum pubeſceret ævo.*
Æn. 6. *En hujus nata auſpiciis illa inclyta Roma*
Imperium terris, animos æquabit, olympo.

Propoſitio deinde Redditióque diſtinguuntur. 4. Cat. *Cujus res geſtæ*

atque virtutes iisdem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur.

Æn. 4.

Tam ficti pravique tenax quàm nuncia veri.

Catul.

Tantò pessimus omnium poeta;
Quantò tu optimus omnium patronus.

Ovid. 5. Trist.

Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
Quótque soporiferum grana papaver habet:
Sylvaferas quot alit, quot piscibus unda natatur,
Quot tenerum pennis aera pulsat avis:
Tot premor adversis, quæ si comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ.

9. Philip. *Neque enim ille magis jurisconsultus, quam justitiæ fuit. Itaque quæ proficiscebantur à legibus & à jure civili semper ad facilitatem æquitatemq; referebat: neq; constituere litium actiones malebat, quàm controversias tollere.*

Ovid. 2. de Arte.

Non minor est virtus quàm quærere parta tueri.

Pro Mur. *Paria cognosco esse ista in L. Murena, atq; ità paria, ut neq; ipse dignitate vinci potuerit, neq; te dignitate superarit.* 2. Phil. *Quorum facinus commune, cur non eorum præda communis?* Ter. in Adel. *Quando ego non curo tuum, nè cura meum.*

Hujus verò loci sunt consectaria illa, è contrariis quidem orta, sed parium collatione

latione tractata: ut Martialis illud:

Tum servum scis te genitum blandéque fateris,
Cum dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Ovid. 1. Fast.

In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias: pauper ubique jacet.

Ex adversis sunt frequentiora. Cic. pro Sylla: *Neque verò quid mihi irascare intelligere possum. Si quòd eum defendo quem tu accusas: cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accuses eum quem ego defendo? Inimicum, inquis, accuso meum: & amicum, inquam, ego defendo meum.* Sic 5. Tuscul. *Quod cùm fateantur satis magnam vim esse in vitiis ad miseram vitam, nonne fatendum est eandem vim in virtute esse ad beatam vitam?* Contraria enim contrariorum sunt consequentia. Sic interdum lacessiti par pari reponimus: qualis est Eclog. 3. apud Virgilium contentio pastorum: Damœtæ, primò hoc ænigma proponentis,

Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)
Tres pateat cœli spatium non amplius ulnas.

& Menalcæ, alterum ænigma reponentis,

Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores, & Phyllida solus habeto.

Paria

Paria verò ficta sunt illa apud Æschinem Socraticum, quibus demonstrat Socrates cum Xenophontis uxore, & cum Xenophonte ipso Aspasiam locutam. *Dic mihi quæso, Xenophontis uxor, si vicina tua melius habeat aurum quàm tu habes, utrùm illius an tuum malis? Illius, inquit. Et si vestem, & cæterum ornamentum muliebre pretii majoris habeat quàm tu habes, tuámne an illius malis? Illius verò respondit. Agè verò, si virum illa meliorem habeat quàm tu habes, an illius malis? Hîc mulier erubuit. Aspasia autem tum ipso Xenophonte sermonem instituit, Quæso, inquit, si vicinus tuus meliorem equum habeat quàm tuus est, tuúmne equum malis an illius? Illius, inquit. Quòd si meliorem fundum habeat quàm tu habes, utrùm tandem illius malis? Illius, inquit, meliorem scilicet. Quod si uxorem meliorem habeat quàm tu habes, utrùm illius malis? Atque hîc Xenophon quoque ipse tacuit.*

CAP

Cap. XIX.

De Majoribus.

IMparia ſunt, quorum quantitas non eſt una. Impar eſt majus aut minus: Majus eſt, cujus quantitas excedit. Propriæ notæ ſunt hujus rationis, *Non ſolùm, ſed etiam: Malo hoc, quàm illud; pluſquam.* Item per comparationem Grammaticam, Cic. pro Murena:

Tollitur è medio———
non ſolùm iſta verboſa ſimulatio prudentiæ, ſed etiam illa domina rerum
———ſapientia; vi geritur res:
Spernitur orator———
non ſolùm odioſus in dicendo aut loquax, verùm etiam
———bonus, horridus miles amatur.

Hinc ſumitur Logica quædam gradatio, climaci Rhetorico interdum conjuncta. Pro Milone: *Neque verò ſe populo ſolùm, ſed etiam Senatui, tradidit: neque Senatui modò, ſed etiam publicis præſidiis & armis: neqq; his tantùm, verùm etiam ejus poteſtati, cui Senatus totam Rempub. omnem Italiæ pubem, cuncta populi Romani arma commiſerat.* Juvenalis Satyr. 8. adversùs glorioſum nobilem:

Malo

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcaniáque arma capessas,
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.

Pro Marco, *Plùs admirationis habitura quàm gloriæ.* Æn. 1.

O socii (neque enim ignari sumus ante malorum)
O passi graviora: dabit Deus his quoque finem.

Cic. pro Mur. *Noli tam esse injustus, ut cùm tui fontes vel inimicis tuis pateant, nostros rivolos etiam amicis putes clausos esse oportere.* Hinc illa gradatio est sine climace Rhetorico apud Terent.

Thr. *Magnas verò agere gratias Thais mihi?* Gn. *Ingentes.* Thr. *Ain' tu? Læta est?* Gn. *Non tam ipso quidem Dono, quàm abs te datum esse: id verò serò*
Triumphat ———

Ficta verò majora etiam plurimùm valent. Terent. Heaut.

Satrapes si siet
Amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat,
Nedum tu possis. 5 Æneid.
Magnanime Ænea, non si mihi Jupiter autor
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cœlo;
Mutati trans versa fremunt, & vespere ab atro
Consurgunt venti, atque in nubem cogitur aer:
Nec nos obniti contrà, nec tendere tantùm,
Sufficimus. ———

Cap.

Cap. XX.

De Minoribus.

MInus eſt, cujus quantitas exceditur. Minus autem ſæpe indicatur propriis notis: ut, *non ſolùm, ſed nè; potiùs hoc, quàm illud; cùm, tum*: itèm per Grammaticam comparationem: denique per negationem partium. Cicer. 2. Catil. *Nemo non modò Romæ, ſed nè ullo in angulo totius Italiæ oppreſſus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile ſceleris fœdus aſciverit.* 1. Catil. *Ut exul potiùs tentare quàm conſul vexare Reſpub. poſſis.* 2. Agrar. *Quæ cùm omnibus eſt difficilis & mala ratio, tum verò mihi præter cæteros.*

Ovid. 3. De Triſt.

Sævior es triſti Buſiride, ſævior illo
Qui falſum lento torruit igne bovem.

Ovid. 1. Remed.

Ut corpus rediman ferrum patieris & ignes;
Arida nec ſitiens ora levabis aqua.
Ut valeas animo quicquam tolerare negabis:
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Atque hujus ejuſdem ſpeciei ſunt hæ formulæ, quæ fiunt negatione parium. Philippica 9. *Omnes ex omni ætate, qui in hac civitate intelligentiam juris habuerunt.*

habuerunt, si unum in locum conferantur, cum Servio Sulpitio non sunt conferendi. Catil. 2. *Quanquam, illi, qui Catilinam Massiliam ire dictitant, non tam hæc queruntur quàm verentur.* Pro Murena. *Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum?* Aliquando nota nulla est. Pro Marcel. *Tantùm abes à perfectione maximorum operum, ut fundamenta quæ cogitas, nondum jeceris.* Pro Archia: *Saxa & solitudines voci respondent: bestiæ sæpe immanes cantu flectuntur atq; consistunt: nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur?* 7. Ver. Gradatio illa est à minoribus. *Facinus est vincire civem Romanum; scelus, verberare: propè parricidium, necare: quid dicam, in crucem tollere?* Finguntur etiam minora. Virg. Ecl. 1.

Antè leves ergò pascentur in æthere cervi,
Et freta destituent nudos in littore pisces;
Antè, pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim;
Quàm nostro illius labatur pectore vultus.

2. Philip. *O rem non modò visu fœdam sed etiam auditu! Si inter cœnam in tuis imma-*

immanibus illis poculis hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? in cœtu verò populi Romani negotium publicum gerens, magister equitum, cùm ructare turpe esset, is vomens fructis esculentis vinum redolentibus gremium suum & totum tribunal implevit.

Cap. XXI.

De Similibus.

ADhuc comparatio in quantitate fuit: sequitur comparatio in qualitate, quâ res comparatæ quales dicuntur: nempe similes aut dissimiles. Similia sunt, quorum est eadem qualitas: similitudo proportio dicitur, ut similia proportionalia. Notæ similitudinis, quæ uno verbo concluditur sunt, *Similis, Effigies, More, Instar, Tanquam, Sicuti*: tum negatio dissimilitudinis, *Haud secus, non aliter*, 1. Æn.

Os humeróq; Deo similis———

9. Philip. *Quanquam nullum monumentum clarius Servius Sulpicius relinquere potuit, quàm effigiem morum suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, ingenii, filium.* 1. Trist.

Namq;

Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

In Pis. *Unus ille dies mihi quidem instar immortalitatis fuit, quo in patriam redii.* Ver. 1. *Sed repentè è vestigio ex homine, tanquam aliquo poculo Circæo, factus est verres.* Pro Pompeio: *Itaque omnes quidem nunc in his locis Cn. Pompeium, sicut aliquemnon ex hac urbe missum sed de cœlo delapsum, intuentur.*

3. Æn.

Haud secus ac jussi faciunt ———

Ter. in Phor.

Ego isti nihilo sum aliter ac fui.

Similitudinis partes deinceps explicantur, & quidem disjunctè vel continuè. Similitudo disjuncta est, quando termini quatuor re ipsâ distinguuntur, Eccl. 5.

Tale tuum carmen nobis, divine poeta,
Quale sopor fessis in gramine ———

Carmen ad auditorem, ut sopor ad fessum, termini quatuor distincti sunt. Ad Frat. 1. *Quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic sapientissimi viri fortunæ impetum persæpe superare non possunt.* Hic quatuor sunt item termini, ut gubernator ad tempestatem, sic sapiens ad fortunam, 1. Trist.

Scilicet

Scilicet ut fulvum ſpectatur in ignibus aurum:

Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides. Cic. 2. Phil. *Sed nimirum ut quidam morbo aut ſenſûs ſtupore ſuavitatem cibi non ſentiunt; ſic libidinoſi, avari, facinoroſi, veræ laudis guſtum non habent.* Virgilius fecerat hos verſus:

Nocte pluit tota, redeunt ſpectacula mane
Diviſum imperium cum Jove Cæſar habet.

Bathyllus arrogaverat ſibi, præmiúmque magnum erat adeptus. His igitur ſimilibus Bathyllum Virgilius luſit:

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis nidificatis aves,
Sic vos non vobis mellificatis apes,
Sic vos non vobis vellera fertis oves,
Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Aliquando nulla prorſus eſt nota. Vir. Eclog. 2.

O formoſe puer, nimium ne crede colori:
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Continua ſimilitudo eſt, quando eſt, ut primus terminus ad ſecundum, ſic ſecundus ad tertium, 3. Leg. *Videtiſne magiſtratûs hanc eſſe vim, ut præſit, præſcribat recta & utilia & conjuncta cum*

cum legibus ? ut enim magistratibus leges, ità populo præsunt magistratus. Hîc termini sunt tres, lex, magistratus, populus.

Ficta similitudo parem vim habet superioribus illis : sed præcipuè in hac explicata similitudine, Æsopici Apologi excellunt, Hor. 1. Ep.

Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
Non, ut porticibus, sic judiciis fruar iisdem,
Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit :
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit referam, quia me vestigia terrent.
Omnia te adversùm spectantia, nulla retrorsum.

CAP. XXII.

De Dissimilibus.

DIssimilia sunt comparata, quorum qualitas est diversa. Dissimilitudinis propriæ notæ sunt, *dissimile, dispar, differens, aliud, secùs.* Pro Planc. *Quanquam dissimilis est debitio pecuniæ & gratiæ.* Ennius :

O domus antiqua, heu quàm dispari dominare domino !

Cæsar 1. bell. Gall. *Hi omnes linguâ, institu-*

institutis, legibus inter se differunt. 2. Agrar. *Alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur.* Cicer. 2. Nat. *Quoniam cœpi secùs agere atque initio dixeram.* Dissimilitudinis notæ etiam sunt per negationem similium, 3. De Orat. *Non est philosophia similis artium reliquarum:* 2. Æn.

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
Talis in hoste fuit Priamo ———

Horat. 1. Epist.

Non eadem est ætas, non mens ———

Cic. 1. ad Frat. *Sit annulus tuus, non tanquam vas aliquod, sed tanquam ipse tu.* 3. Philipp. *Certus dies non, ut sacrificii, sic consilii exspectari solet.* Hoc argumento pastor ille errorem suum confitetur.

Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi
Stultus ego huic nostræ similem ———

Et mox:

Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram; sic parvis componere magna solebam.

Ut nec canibus catuli, nec matribus hœdi, sic nec Mantua Romæ similis est. Nota plerunq; nulla est, & dissimilitudo pleniùs explicatur. Quintil. lib. 5. c. 11. *Brutus occidit liberos proditione molientes Manlius virtutem filii morte mulctavit.*

Catullus,

Soles

Soles occidere & redire possunt :
Nobis, cùm semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.

CAP. XXIII.

De Conjugatis.

HActenus prima argumenta sunt expositа : sequuntur orta de primis, quæ perinde sunt ad id quod arguunt, sicut prima unde oriuntur ; ut conjugata & notatio: distributio & definitio. Conjugata sunt nomina ab eodem in principio variè deducta; ut justitia, justus, juste. In conjugatis symbolum est consentaneorum argumentorum. Propertius lib. 2.

Libertas quoniam nulli jam restat amanti
Nullus liber erit si quis amare velit.

Hîc libertas causa est cur sis liber. Cic. 3. De Nat. Deorum cùm de Dionysio Tyranno loquitur : *Jam mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri, in quibus quòd more veteris Græciæ inscriptum esset* BONORUM DEORUM, *uti eorum bonitate velle se dicebat.* Dii boni sunt: eorum igitur bonitate est utendum: hîc ex effectis ad causas est disputatum.

Terent.

Terent.

Homo sum, humani à me nihil alienum puto:

Ex subjecto est ad adjunctum. Contrá. Phil. 2. *Non tractabo ut consulem, nè ille quidem me ut consularem.* In Pison. *Cùm esset omnis illa causa Consularis & Senatoria, auxilio mihi opus fuerat & Consulis & Senatûs.*

Cap. XXIV.

De Notatione.

NOtatio est nominis interpretatio: Nomina siquidem sunt notæ rerum, nominúmq; vel derivatorum vel compositorum, si verâ notatione fiant, ratio reddi potest ex aliquo argumento primo: ut, *homo ab humo.* Ov. 6. Fast.

Stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur

Ex causa est notatio.

At fotus à flammis, & quod fovet omnia, dictus,

Ex effectis est notatio:

Item 4. Verr. *O Verrea præclara! Quò enim accessisti, quò non attuleris tecum istum diem? Etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod fanum denique, quod non eversum atque extersum reliqueris?*

reliqueris? Quare appellentur sanè istæ Verrea, quæ non ex nomine sed ex moribus, naturáq; tua constituta esse videantur: ex effectis est notatio. Ovid. 1. Fast.

Prima dies tibi, Carna, datur; dea cardinis hæc est:
Nomine clausa aperit, claudit aperta suo.

Hîc est notatio è subjecto cardine, circa quem numen deæ exercetur. At ex adjunctis notatio est Bambalionis. 2. Phil. quia balbus & stupidus: hinc igitur cavillatio in Antonium generum: *Tuæ conjugis, bonæ fœminæ, locupletis quidem certè Bambalio quidam pater, homo nullo numero: nihil illo contemptius; qui propter hæsitantiam linguæ stuporémq; cordis cognoman ex contumelia traxerit.* ex adjunctis est notatio. E dissentaneis autem sunt illa apud Quintilianum libr. 1. cap. 6. *Lucus, quia umbrâ opacus parùm luceat, &, Ludus, quia sit longissimè à lusu: &, Dis, quia minimè dives.* Potest etiam è comparatis esse notatio: ut, *Pyropus, quòd ignis flammam imitetur.* Est verò, ut notationi ad suum nomen, sic nomini ad notationem sua affectio: ut, *Animi plenus, ergò animosus:* & contrà, *Animosus; ergò animi plenus.*

CAP.

Cap. XXV.

De Distributione.

Reliquum est, ex ortis aliunde argumentis, argumentum distributionis & definitionis: in quarum utraq; affectio reciprocationis est; illîc partium omnium cum toto; hîc definitionis cum definito. Distributio est, cùm totum in partes distribuitur. Totum est, quod continet partes. Pars est, quæ continetur à toto. Atq; ut distinctio totius in partes, *Distributio*, sic collectio partium ad constituendum totum, *Inductio*, dicitur.

Distributio sumitur ex argumentis, toti quidem consentaneis, inter se autem dissentaneis. Itaq; tantò accuratior erit, quantò partium, & cum toto consensio, & inter se dissensio, major fuerit.

Cap. XXVI.

De Distributione ex causis.

Distributio prima est ex absolutè consentaneis, causis nempe & effectis. Distributio ex causis est, quando partes sunt causæ totius. Hîc distributio integri in sua membra præcipuè laudatur.

Integrum eſt totum, cui partes ſunt eſſentiales : Membrum eſt pars integri. Sic Grammatica, in etymologiam & ſyntaxin ; Rhetorica, in elocutionem & actionem ; Dialectica in inventionem & judicium dividitur : ab his enim partibus artes illæ conſtituuntur. Hæc diſtributio principalis eſt, cùm rei longioris explicatio ſuſcipitur, 1. Georg.

Quid faciat lætas ſegetes ; quo ſidere terram
Vertere, Mecœnas, ulmiſque adjungere vites
Conveniat ; quæ cura boum ; quis cultus habendo
Sit pecori ; atq ; apib. quanta experientia parcis ;
Hinc canere incipiam———

Cic. pro Mur. *Intelligo, judices, tres totius actuſationis partes fuiſſe : & earum unam in reprehenſione vitæ, alteram in contentione dignitatis, tertiam in criminibus ambitûs eſſe verſatam.* Quin etiam aliter tractatur hoc argumenti genus, vel à partibus ad totum, vel à toto ad partes. Catull.

Quintia formoſa eſt multis ; mihi, candida, longa.
Recta eſt ; hæc ego ſic ſingula confiteor :
Totum illud, formoſa, nego ; nam nulla venuſtas,
Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.
Lesbia formoſa eſt : quæ cùm pulcherrima tota eſt
Tum omnib, una omnes ſurripuit Veneres.

CAP.

Cap. XXVII.

De Distributione ex effectis : ubi de Genere & Specie.

Distributio ex effectis est, quando partes sunt effecta : ut, *in navi nautæ alii malos scandunt, alii per foros cursitant, alii sentinam exhauriunt, gubernator autem clavum tenet in puppi.* Distributio generis in species hîc excellit.

Genus est totum partibus essentiale : Species est pars generis. Sic *animal* genus hominis & bestiæ dicimus. Animal enim est totum, cujus essentia, nempe substantia corporea animata, sentiens, ad bestiam & hominem communiter attinet. Sic dicimus, *hominem* & *bestiam* species animalis; quia partes sunt animali subjectæ, quæ animalis essentiam communem habent. Sic dicimus *heminem*, genus hominum singulorum, & *leonem*, singulorum leonum : contrà verò, *singulos homines*, species hominis; *singulos leones*, leonis. Genus, est generalissimum aut subalternum : Species, subalterna aut specialissima. Genus generalissimum, cujus nullum est genus : ut in Logica inventione *argumentum* est genus generalissimum artificialium & inartificia-

alium. Subalternum genus, ut ſubalterna item ſpecies, quod ſpecies hujus, illius autem genus eſt : ut *cauſa* ſpecies eſt *argumenti abſolutè conſentanei*, genus *materiæ* & *formæ*. Species ſpecialiſſima, quæ eſt individua in ſpecies alias, ut *materia* & *forma ſingulares*. Genus verò & ſpecies notæ ſunt cauſarum & effectorum: ut in animali eſt eſſentia corporea, quæ materia eſt ad ſpecies communiter attinens; tum facultas vitæ & ſenſûs, quæ forma item communiter ad ſpecies ſpectat. Quare genus continet cauſas, quæ communiter ad ipſius ſpecies attinent: contrà itaque etiam ſpecies effecta generis ſui continent. Hinc univerſale eſt inſigne ac præſtabile, quia cauſam declarat. Diſtributio generis in ſpecies valde quidem excellit, ſed difficilis eſt & rara inventu: Attamen illuſtrationis & exempli gratiâ afferemus quod poterimus. Ovid. 1. Metamorph. dividit animal in quinque ſpecies, ſtellas, aves, beſtias, piſces, homines: ſtellis animam tribuit, ut etiam philoſophi tribuere.

Neu regio foret ulla ſuis animalibus orba,
Aſtra tenent cœleſte ſolum formæque deorum:
Ceſſerunt nitidis habitandæ piſcibus undæ:
Terra feras cepit, volucres agitabilis aer:

Sanctius

Sanctius his animal mentísque capacius altæ
Deerat adhuc. & quod dominari in cætera poſ-
Natus homo eſt. (ſet

Sic Cicer. 1. Offic. virtutem dividit in ſpecies quatuor, prudentiam, juſtitiam fortitudinem, temperantiam. *Sed omne quod honeſtum eſt id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perſpicientia veri ſolertiâque verſatur; aut in ſocietate hominum tuenda, tribuendóque ſuum unicuique, & rerum contractarum fide; aut in animi excelſi atque invicti magnitudine ac robore; aut in omnibus quæ fiunt quæque dicuntur ordine & modo; in quo ineſt modeſtia & temperantia.*

Diſtributio generis in formas ſpecierum eadem eſt; quia formæ cum genere conſtituunt ſuas ſpecies: ut, *animalium aliud loquens, aliud mutum.* Genus & ſpecies non ſolùm tractantur hâc ſimplici diviſionis formulâ, ſed etiam ſeparatim alterum ex altero. Pro Archia; *Ac nè quis à nobis hoc ità dici fortè miretur, quòd alia quædam in hoc facultas ſit ingenii, atq; hæc dicendi ratio aut diſciplina: nec nos quidem huic cuncti ſtudio penitus unquam dediti fuimus. Etenim omnes artes quæ ad humanitatem pertinent*

habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Ars est genus, poetica & eloquentia sunt species. Contrà, genus tractatur per species: ut, 4. De Trist.

Materiámque tuis tristem virtutibus imple:
Ardua per præceps gloria vadit iter:
Hectora quis nosset, felix si Troja fuisset?
Publica virtutis per mala facta via est:
Ars tua, Tiphy, jacet, si non sit in æquore fluctus:
Si valeant homines, ars tua, Phœbe, jacet.
Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguiturque malis.

Exempla igitur specialia suo generi accommodata sunt hujus loci: 7. ad Att. *Urbem tu relinquas? ergo idem & Galli venirent? Non est, inquit, in parietibus Respublica: at in aris & focis. Fecit idem Themistocles: fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idem Pericles non fecit, annum ferè post quinquagesimum, cùm præter mœnia nil teneret: nostri olim urbe reliquâ captâ arcem tamen retinuerunt.*

CAP. XXVIII.
De Distributione è subjectis

RElíqua distributio est quodammodo consentaneorum, ut subjectorum &

& adjunctorum. Diſtributio è ſubjectis eſt, cùm partes ſunt ſubjecta, ut apud Catul'l.

Virginitas non tota tua eſt : ex parte parentum eſt.
Tertia pars matri data, pars data tertia patri,
Tertia ſola tua eſt : noli pugnare duobus,
Qui genero ſua jura ſimul cum dote dederunt.

Sic Cicero 5. Tuſc. *Sint enim tria genera bonorum, ut jam à Liqueis Stoicorum, quibus uſum me pluribus quàm ſoleo intelligo, recedamus. Sint ſanè illa genera bonorum, dum corporis & externa jaceant humi, & tantummodo quia ſumenda ſunt, appellentur bona. Alia autem divina illa longè latéque ſe pandant, cœlúmque contingant ; ut ea qui adeptus ſit, cur eum beatum modò, & non beatiſſimum dixerim ?*

CAP. XXIX.

De Diſtributione ex adjunctis.

DIſtributio ex adjunctis eſt, quando partes ſunt adjuncta : ut, *hominum alii ſani alii ægri : alii divites, alii pau-*

peres. Sic Virg. 1. Georg. mundum dividi in quinque partes, mediam torridam, duas extremas frigidas, & reliquas duas temperatas.

Quinque tenent cœlum Zonæ: quarum una coruſco
Semper ſole rubens, & torrida ſemper ab igni:
Quam circum extremæ dextra lævâque trahuntur,
Cærulea glacie concretæ atque imbribus atris:
Has inter mediámque duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ divûm———

Cæſar. 1. bel. Gall. *Gallia eſt omnis diviſa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ; aliam, Aquitani; tertiam, qui ipſorum linguâ Celtæ, noſtrâ, Galli appellantur.*

CAP. XXX.

De Definitione.

DEfinitio eſt cùm explicatur quid res ſit, eáque viciſſim definito argui poteſt. Definitio eſt perfecta aut imperfecta: illa proprie definitio; hæc deſcriptio dicitur. Definitio perfecta eſt definitio conſtans è ſolis cauſis eſſentiam conſtituentibus; quales cauſæ genere & formâ comprehenduntur. Atq; hoc modo definitur

nitur homo, *animal rationale:* nempe genere (*animal*) intelligimus, ut dictum eſt, eſſentiam corpoream plenam vitæ & ſenſûs, quæ materies hominis eſt, & pars formæ: cum qua ſi addas (*rationale*) totam formam hominis comprehendes, vitæ, ſenſûs, rationis facultate. Itaq; perfecta definitio nihil aliud eſt quàm univerſale ſymbolum cauſarum eſſentiam rei & naturam conſtituentium. Tales definitiones ſunt artium, *Grammatica eſt ars bene loquendi: Rhetorica, bene dicendi: Dialectica, bene diſſerendi: Arithmetica, bene numerandi: Geometria, bene metiendi.*

Cap. XXXI.

De Deſcriptione.

Deſcriptio eſt definitio ex aliis etiam argumentis rem definiens: ut, *Homo eſt animal mortale, capax diſciplinæ.* Hîc cum aliqua cauſa miſcetur communis itémq; propria circumſtantia. Atque hæc ſuccincta brevitas non eſt in hac ſpecie perpetua, ſed ſæpe illuſtriorem & magnificentiorem explicationem deſiderat. Sic gloria deſcribitur in

Miloniana: *Sed tamen ex omnibus præmiis virtutis, ſi eſſet habenda ratio præmiorum, ampliſſimum eſſe præmium gloriam: hanc unam quæ brevitatem vitæ poſteritatis memoriâ conſolaretur, quæ efficeret, ut abſentes adeſſemus, mortui viveremus: hanc denique eſſe, cujus gradibus etiam homines in cœlum videantur aſcendere.*

Sic 4. Æn. Fama deſcribitur:

Extemplo Libyæ magnas it fama per urbes:
Fama, malum quo non aliud velocius ullum,
Mobilitate viget, viréſque acquirit eundo.
Parva metu primò, mox ſeſe attollit in auras,
Ingreditúrq; ſolo, & caput inter nubila condit.
Illam Terra parens, ira irritata Deorum,
Extremam (ut perhibent) Cœo Enceladóque ſororem
Progenuit pedibus celerem & pernicibus alis:
Monſtrum horrendum, ingens, cui quot ſunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi ſubter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora ſonant, tot ſubrigit aures.
Nocte volat cœli medio, terræque per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina ſomno:
Luce ſedet cuſtos, aut ſummi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat urbes:
Tam ficti pravique tenax, quàm nuncia veri.

Tales ſunt deſcriptiones plantarum, animalium in Phyſicis; item fluminum, montium, urbium in Geographicis & Hiſtoricis. CAP.

Cap. XXXII.

De teſtimonio Divino.

EXpoſito artificiali argumento, ſequitur inartificiale. Argumentum inartificiale eſt, quod non ſuâ naturâ, ſed aſſumtâ artificialis alicujus argumenti vi arguit: itaque cùm exquiſita rerum veritas ſubtiliùs exquiritur perexiguam vim probationis habet. In civilibus autem & humanis rebus plerumque hoc argumentum præcipuam fidem è moribus arguentis efficit, ſi prudentia, virtus & benevolentia adfuerint. Id uno nomine *Teſtimonium* dicitur: éſtque divinum vel humanum. In divinis teſtimoniis numerantur non ſolùm Deorum oracula, ſed etiam reſponſa vatum & fatidicorum: quæ omnia 3. Catilin. adhibentur. *Nam ut illa omittam* (ait Orator) *viſas nocturno tempore ab occidente faces, ardorémque cœli, & fulminum jactus, & terræ motus, cæteráque, quæ ità multa nobis Conſulibus facta ſunt, ut hæc, quæ nunc fiunt, canere Dii immortales viderentur.* Deinde paulò póſt: *Quo quidem tempore, cùm Aruſpices ex tota Hetruria conveniſſent, cædes, atque incendia, & legum interitum, & bellum*

bellum civile ac domesticum, & totius urbis ac imperii occasum appropinquare dixerunt, nisi dii immortales omni ratione placati suo numine propè fata illa flexissent. Tandem cùm dixisset, ut ex Aruspicum responsis ludi facti, & Jovis signum majus factum conversúmque ad orientem, tum ait, *Illud verò nonne ità præsens est, ut nutu Jovis optimi maximi factum esse videatur? ut cùm hodierno mane per forum meo jussu & conjurati & eorum iadices in ædem concordiæ ducerentur, eo ipso tempore signum statueretur: quo collocato atq; ad vos Senatúmque converso, omnia & Senatus & vos (quæ erant contra salutem omnium cogitata) illustrata & patefacta vidistis.* Brevius est illud Tibulli,

Quòd si vera canũt sacris oracula tẽplis,
Hæc illi nostro nomine dicta refer:
Hoc tibi conjugium promittit Delius ipse
Felix, ac alium desine velle virum.

Cap. XXXIII.

De testimonio Humanæ legis & sententiæ.

TEstimonium humanum est commune aut proprium: commune, ut

lex

lex & illustris sententia. Legis autem & non scriptæ & scriptæ testimonium est pro Milone. *Est enim, judices, non scripta sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus; ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut latronum aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis.* Et ibidem, *Quòd si duodecim tabulæ nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem si se telo defenderit, interfici impunè voluerunt; quis est, qui quoquo modo quis interfectus sit, puniendum putet, cùm videat aliquando gladium nobis ad occidendum hominem ab ipsis porrigi legibus?* Sententiæ illustris sunt Proverbia: ut, *Pares cum paribus facilimè congregantur. Spartam nactus es, hanc exorna.* Sunt item dicta sapientum, *Nosce teipsum: Nè quid nimis: Sponde, præstò est detrimentum.* Proprium testimonium est, ut Platonis illud, 1. ad Quintum Fratrem: *Atq; ille quidē princeps ingenii & doctrinæ Plato tum denique fore beatas Respub. putavit, si aut docti & sapientes homines eas regere cœpissēt, aut qui regerēt omne suum*

studium

ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent. Talia ſunt in Poetis: 6. Æn.

Diſcite juſtitiam moniti; & nè temnite divos.

Sic Homerico illo verſu,

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας.

Ajax autem ex Salamine duxit duodecim naves.

Megarenſes victi ſunt ab Athenienſibus. Vivorum teſtimonia ſunt non tantùm cùm queritur de fundo aut cæde & ejuſmodi negotio aliquo, ſed etiam obligationis, confeſſionis, jurisjurandi teſtimonia ſunt. Obligationis exemplum eſt 5. Philipp. *Audebo etiam obligare fidem meam P. C. vobis populóque Romano, quod profectò, cùm me nulla vis cogeret, facere non auderem, pertimeſcerémque in re maximè periculoſa opinionem temeritatis: promitto, recipio, ſpondeo, P. C. Cæſarem talem ſemper fore civem, qualis hodie ſit, qualémque eum maximè velle & optare debemus.* Pignus autem obligatio quædam eſt: ut apud Virg. Ecl. 3.

Vis ergo inter nos quid poſſit uterque viciſſim
Experiamur? ego hanc vitulam (nè fortè recuſes
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus) De-

Depono; tu dic, mecum quo pignore certes?

Confeſſio eſt libera vel expreſſa tormentis, quæ propriè *Quæſtio* dicitur. Tale fuit argumentum contra Milonem, quod à Cicerone deridetur. *Agè verò quæ erat aut qualis quæſtio? Heus, ubi Ruſcio? ubi Caſca? Clodius inſidias fecit Miloni? Fecit: certa crux. Nullas fecit: ſperata libertas.* Huc etiam referri poteſt argumentum, quo utimur cùm affirmationis noſtræ approbationem & experientiam proponimus, 4. Verr. *Ecquis Volcatio, ſi ſuâ ſponte veniſſet, unam libellam dediſſet? Veniat nunc, experiatur; tecto recipiet nemo.*

Ter. Eunuch.

——— *Fac periculum in literis,*
Fac in palæſtra, fac in muſicis; quæ liberum
Scire æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.

3 Triſt.

Quod magis ut liqueat, néve hoc ego fingere credar;
Ipſe velim pœnas experiare meas.

Jusjurandum etiam teſtimonium eſt; quale eſt 6. Æn.

Per ſuperos, & ſi qua fides tellure ſub ima eſt
Invitus, regina, tuo de litore ceſſi.

Reciprocatio hîc obſcurior eſt, ut quia teſtatum verum ſit, teſtis ſit etiam verax.

PETRI

PETRI RAMI Dialectices Liber secundus, *qui est De Judicio.*

Cap. I.
Quid Judicium.

ADhuc prima Dialecticæ artis pars fuit, in Inventione; pars altera sequitur, in Judicio. Judicium est secunda pars Logicæ de disponendis argumentis ad bene judicandum; certâ enim dispositionis regulâ unumquodque judicatur: unde hæc pars Logicæ, & *judicium* & *dispositio* pro eodem dicitur.

Cap. II.
De Axiomatis affirmatione ac negatione.

JUdicium est axiomaticum vel dianoeticum. Axioma est dispositio argumenti cum argumento, quâ esse aliquid aut non esse judicatur. Latinè, *Enunciatum, Enunciatio, Pronunciatum, Pronunciatio, Effatum*, dicitur. Axioma est affirmatum aut negatum: affirmatum, quando vinculum ejus affirmatur: negatum, quando negatur. Hinc nascitur axi-

axiomatum contradictio, quando idem axioma affirmatur & negatur.

Cap. III.
De Vero & Falso.

Axioma deinde est verum aut falsum: Verum, quando pronunciat uti res est; falsum, contrà. Axioma verum est contingens aut necessarium. Contingens, quando sic verum est ut aliquando falsum esse possit: ut,

Audentes fortuna juvat ———

Fac enim id esse hodie verum; cras falsum esse poterit: Itaque veritatis hujus contingentis judicium *Opinio* dicitur: quæ præteritorum & præsentium homini certa esse potest, futurorum per naturam non admodum potest, quamvis Deo tempora omnia præsentia sint. Itaq; Martialis Priscum meritò cavillatur: (*rus,*

Sæpe rogare soles, qualis sim, Prisce, futu-
Si fiam locuples simque repentè potens:
Quæ quæ posse putas mores narrare futuros
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

Necessarium, quando semper verum est nec falsum potest esse: & illud affirmatum appellatur κατὰ παντὸς *de omni*. Impossibile contrà, quod de nullo unquam verum esse

esse potest. Axiomata artium sic καθ' παντὸς esse debent, sed præterea homogenea & catholica. Axioma homogeneum est, quando partes sunt essentiales inter se: ut forma formato, subjectum proprio adjuncto, genus speciei: id appellatur καθ' αὑτὸ, *per se.* Axioma catholicum est, quando consequens semper verum est de antecedente, non solum omni & per se, sed etiam reciprocé: ut, *Homo est animal rationale: Numerus est par vel impar: Lupus est natus ad ululandum:* id appellatur καθόλου πρῶτον, *universaliter primum.* Tres hæ sunt leges documentorum artis propriorum: prima καθ' παντὸς, lex veritatis: secunda καθ' αὑτὸ, lex justitiæ: tertia καθόλε πρῶτον, lex sapientiæ dicatur. Atq; ejusmodi axiomatum ità catholicorum judicio verissima & prima scientia est

CAP. IV.

De axiomate Simplici.

ATque hæc de communibus axiomatis affectionibus, species sequuntur. Axioma est simplex aut compositum. Simplex est, quod verbi vinculo continetur: itaque affirmato, vel negato verbo, affirmatur, vel negatur: ut, *Ignis urit: Ignis*

Ignis eſt calidus : Ignis non eſt aqua : hîc *ignis*, eſt antecedens : *urit*, conſequens. Atque hîc prima eſt inventarum rerum diſpoſitio cauſæ cum effecto, ut in primo exemplo : ſubjecti cum adjuncto, ut in ſecundo: diſſentanei cum diſſentaneo, ut in tertio : quomodo argumentum quodlibet enuntiari poteſt (exceptis plenis comparationibus & diſtributionibus) conſentanea quidem affirmando, diſſentanea negando.

Axioma ſimplex eſt generale aut ſpeciale. Generale, quando commune conſequens attribuitur generaliter communi antecedenti; atq; hîc cõtradictio non ſemper dividit verum & falſum, ſed contingentium utraq; pars falſa poteſt eſſe : ut, *Omnis in urbe locus Baiis prælucet amœnis*
Nullus in urbe locus Baiis prælucet amœnis
Itém, non contingentium, ut : *Omne animal eſt rationale : Nullum animal eſt rationale.*

Axioma ſpeciale eſt, quando conſequens non omni antecedenti attribuitur : & hîc contradictio ſemper dividit verum à falſo. Speciale eſt particulare aut proprium. Particulare, quando conſequens commune antecedenti particulariter attribuitur. Huic autem axiomati generaliter contradicitur : *Ali-*

Aliquid ignoscendum est:
Nihil ignoscendum est.
Aliqua clementia non est laudanda:
Omnis clementia est laudanda.

Axioma proprium est, quando consequens antecedenti proprio attribuitur: ut, *Fabulla est bella:* cujus negatio & contradictio est, *Fabulla non est bella.*

CAP. V.

De axiomate Copulato.

AXioma compositum est, quod vinculo conjunctionis continetur. Itaque è conjunctione affirmata vel negata, affirmatur vel negatur: contradictionísq; pars vera est, pars falsa. Enunciatum compositum est pro sua conjunctione congregativum aut segregativum: Congregativum enunciat omnia consentanea affirmando, omnia etiam dissentanea negando. Est verò copulatum aut connexum: Copulatum, cujus conjunctio est copulativa, ut 1. Æn.

Unà Eurúsque Notúsque ruunt, crebérque procellis
Africus ———

Hic igitur negatio erit & contradictio,

Non unà Eurúsque Notúsque ruunt, crebérque procellis
Africus. ———

Verum enunciati copulati judicium pendet

pendet ex omnium partium veritate: falsum saltèm ex una parte falsa. Huic generi affine est enunciatum relatæ qualitatis, cujus conjunctio est ipsa relatio, 3. Ecl.

Tale tuum carmen nobis, divine Poeta,
Quale sopor fessis in gramine. ———

Hîc copulatum judicium est, tanquam diceretur, Sopor est fessis gratus, & sic tuum carmen nobis gratum est: cujus negatio,

Non tale tuum carmen nobis, divine Poeta,
Quale sopor fessis in gramine ———

Cap. VI.

De axiomate Connexo.

Axioma connexum est congregativum, cujus conjunctio est connexiva *Si*, ut 2. Æn.

——*Si miserum fortuna Sinonem (finget:*
Finxit, vanum etiam mendacémque improba

cujus negatio est,

——*Non si miserum fortuna Sinonem (finget.*
Finxit, vanum etiam mendacémque improba

Conjunctio etiam hæc interdum negatur apertiùs negando consequentiam: ut pro Amer. *Non continuò, si me in sicariorum gregem contuli sicarius sum.* De Fato: *Nec si omne enunciatum verum est aut falsum, sequitur illico causas esse immutabiles.* Affirmatio enim significat,

si

si sit antecedens, etiam consequens esse. Negatio itaque & contradictio statuit, si sit antecedens, non ideo consequens esse. Quare cùm judicabis connexum absolutè verum esse, necessarium quoq; judicabis, & intelliges hanc necessitatem è necessaria partium connexione oriri; quæ ipsa potest esse vel in falsis partibus: ut, *Si homo est leo, est etiam quadrupes*, necessarium connexum est. At si connexio sit contingens & pro sua tantùm probabilitate ponatur, judicium ejus tantùm opinio fuerit: ut Ter. Andr.

Pamphile, si id facis, hodie postremum me vides.

Connexo axomati affinis est ista consequentiæ relatio: ut, *Cùm Tullius sit Orator, est etiam peritus bene dicendi.*

CAP. VII.

De axiomate Discreto.

AXioma segregativum est cujus conjunctio est segregativa: ideóque argumenta dissentanea enuntiat. Enuntiatum segregativum est discretum aut disjunctum. Discretum cujus conjunctio est discretiva. Itaque è dissentaneis præcipuè diversa enuntiat: 5. Tus. *Quanquam sensu corporis judicentur, ad animum referri*

referri tamen: cujus negatio & contradictio est: *Non quanquam corporis sensu judicentur, tamen ad animum referri:* vel, *Quanquam sensu corporis judicentur, non tamen ad animum referri.* Nam, *Tamen*, est hîc conjunctio præcipua. Discretum enuntiatum judicatur esse verum & legitimum, si partes non solùm veræ, sed etiam discretæ sint: falsum vel ridiculum, contrá.

Cap VIII.

De axiomate Disjuncto.

AXioma disjunctum est axioma segregativum, cujus conjunctio est disjunctiva: ut, 1. Georg.

Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
Semper, & obtenta densantur nocte tenebræ:
Aut redit à nobis aurora, diémq; reducit

De Fat. *Omnis enuntiatio est vera aut falsa.* Hîc significatur è disjunctis unicum verum esse: negatio igitur erit & contradictio, *Non omnis enunciatio est vera aut falsa.* Et contradictione significatur, non necessariò alterutrum verum esse. Nam si disjunctio absolutè vera est. est etiam necessaria, partésq; disjunctæ

sunt

ſunt oppoſitæ ſine ullo medio. Verùntamen quamvis abſolutè vera disjunctio neceſſaria quoque ſit, tamen nihil neceſſe eſt partes ſeparatim neceſſarias eſſe: ut *Homo eſt bonus, vel non eſt bonus*, disjunctio neceſſaria eſt: & tamen, *Homo eſt bonus*, non eſt enunciatio neceſſaria: item *Homo non eſt bonus*, non eſt enunciatio neceſſaria: ſed disjunctionis neceſſitas pendet è neceſſaria partium oppoſitione & disjunctione, non ex earum neceſſaria veritate. Disjunctio autem plerunque eſt ex conditione: ut ſi quæratur, *Utrum Cleon venerit, an Socrates:* quia ita pactum ſit, alterutrum tantum venturum eſſe. Itaq; ſi disjunctio ſit contingens non eſt abſolutè vera, & tantùm opinabilis eſt: qualis eſt frequenter in hominum uſu, Ovid. in Ep. Leandri:

Aut mihi contiget felix audacia ſalvo;
Aut mors ſolliciti finis amoris erit.

Cap. IX.

De Syllogiſmo & ejus Partibus.

Atque ejuſmodi judicium eſt axiomaticum, axiomatis per ſe manifeſti: ſequitur dianoeticum. Dianoia eſt cùm aliud axioma ex alio deducitur; eſtque

Sillo-

ſyllogiſmus aut methodus. Syllogiſmus eſt dianoia, quâ quæſtio cum argumento ità diſponitur, ut poſito antecedente neceſſariò concludatur. Nam cum axioma dubium ſit, quæſtio efficitur, & ad ejus fidem tertio argumento opus eſt cum quæſtione collocato. Syllogiſmi antecedens partes duas habuit, propoſitionem & aſſumptionem : Propoſitio eſt prima pars antecedentis, quâ quæſtionis ſaltem conſequens cum argumento diſponitur: Aſſumptio eſt ſecunda pars antecedentis, quæ aſſumitur è propoſitione. Syllogiſmi autē pars conſequens eſt, quæ complectitur partes quæſtionis, eámque concludit: unde *complexio*, & *concluſio* dicitur. Siqua pars Syllogiſmi defuerit, *enthymema* dicitur : ſi quid præter illas tres partes acceſſerit, *proſyllogiſmus*. Partium etiā ordo ſæpe confúditur. attamen, ſiqua dubitatio propterea fuerit, explenda quæ deſunt; amputanda quæ ſuperſunt; & pars quælibet in locum redigenda eſt.

Cap. X.

De ſyllogiſmo Simplici contracto.

SYllogiſmus eſt ſimplex aut compoſitus: Simplex, ubi pars conſequens quæſtionis diſponitur in propoſitiones:

pars antecedens in assumptione : éstque affirmatus, è partibus omnibus affirmatis : negatus è negata antecedentium partium altera cum complexione : generalis, è propositione & assumptione generalibus : specialis, ex altera tantùm generali : proprius, ex utraque propria. Simplex syllogismus est contractus partibus vel explicatus. Contractus, quando argumentum pro exemplo ità subjicitur particulari quæstioni, ut utramque partem antecedens, & assumtione affirmatum intelligatur : ut,

Quædam confidentia est virtus, ut constantia.
Quædam confidentia non est virtus, ut audacia.

Hîc enim argumentum quæstionis utramque partem antecedere intelligitur tanquam esset expressum, Constantiam esse virtutem & confidentiam : ideóq; quandam confidentiam esse virtutem : item, Audaciam, non esse virtutem & tamen esse confidentiam : ideóque quandam confidentiam non esse virtutem. Sic usus differendi, magister syllogistici judicii, contrahitur, nec aliter explicatur. Atque ista expositio principium syllogismi partibus explicati ab Aristotele efficitur, tanquam per se pleno syllogismi judicio sit clarior & illustrior.

Cap. XI.

De prima ſpecie ſyllogiſmi Simplicis explicati.

IN ſyllogiſmo explicato propoſitio eſt generalis aut propria; & concluſio ſimilis antecedenti aut parti debiliori: Species duæ ſunt: prima, ubi argumentum ſemper ſequitur, negatum in altera parte.

Gen. I.

Cæs- *Turbatus non bene utitur ratione*
A- *Sapiens bene utitur ratione:*
RE- *Sapiens igitur non eſt turbatus.*

Hoc judicium ità fit à Cic. 3. Tuſc: *Et quemadmodum* (ait) *oculus conturbatus non eſt probè affectus ad ſuum munus fungendum: & reliquæ partes, totúmq; corpus à ſtatu cùm eſt motum, deeſt officio ſuo, ac muneri: ſic conturbatus animus non eſt probè affectus ad exſequendum munus ſuum. Munus autem animi eſt, ratione uti; & ſapientis animus ità ſemper affectus eſt ut ratione optimè utatur: nunquam igitur eſt perturbatus.*

Gen. II.

CAM- *Res mortalis eſt compoſita:*
ES- *Animus non eſt compoſitus:*
TRES. *Animus igitur non eſt mortalis.*

Cic. 1. Tuſc. hoc Syllogiſmo judicat animum immortalem eſſe. *In animi au-*

tem cognitione (inquit) *dubitare non possumus, nisi fortè in Physicis plumbei sumus, quin nihil sit animis admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex. Quod cùm ità sit, certè nec secerni, nec dividi, nec discerpi, nec distrahi potest: nec interire igitur. Est enim interitus quasi discessus & secretio ac diremptus earum partium, quæ ante interitum junctione aliquâ tenebantur.*

SPEC. I.

FESTINO. *Lividus non est magnanimus:*
Maximus est magnanimus:
Maximus igitur non est lividus.

Hoc judicio Ovid. 3. De Pont. Eleg. 3. concludit,

Livor, iners vitium, mores non exit in altos:
Utque latens ima vipera serpit humo.
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,
Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergò alii noceant miseris, opténtque timeri,
Tinctáque mordaci spicula felle gerant.
At tua supplicibus domus est assueta juvandis,
In quorum numero me, precor, esse velis.

SPEC. II.

BAROCO. *Saltator est luxuriosus:*
Muræna non est luxuriosus:
Muræna igitur non est saltator.

Cic. pro Mur. *Nemo enim ferè saltat sobrius, nisi fortè insanit, neque in solitudine*

dine, neq; in convivio moderato atq; honesto: In tempestivi convivii, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio. Tu mihi arripis id, quod necesse est omnium vitiorum esse postremum; relinquis illa, quibus remotis hoc vitium omnino esse non potest. Nullum turpe convivium, non amor, non comessatio, non libido, non sumptus ostenditur: & cùm ea non reperiantur, quæ voluptatis nomen habent, quæq; vitiosa sunt, in quo ipsam luxuriam reperire non potes, in eo te umbram luxuriæ reperturum putas? Hoc judicii modo Ov. 1. Trist. Eleg. 2. tripliciter concludit, dum carminum suorum excusationem exponit:

Carmina proveniunt animo deducta sereno:
Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis & otia quærunt:
Me mare, me venti, me fera jactat hyems.
Carminib. metus omnis abest: ego perditus ensem
Hæsurum jugulo jam puto, jamque meo.
Hæc quoque quæ facio judex mirabitur æquus,
Scriptáque cum venia qualiacunque leget.

PROP. I.

Agesilaus non est pictus ab Apelle:
Alexander est pictus ab Apelle:
Alexander igitur non est Agesilaus.

PROP. II.

Cæsar oppressit patriam:
Tullius non oppressit patriam:
Tullius igitur non est Cæsar.

CAP. XII.

De ſecunda ſpecie Syllogiſmi Simplicis explicati.

SEcunda ſpecies explicati Syllogiſmi eſt, quando argumentum antecedit in propoſitione, ſequitur affirmatum in aſſumptione.

AFF. GEN.

BAR- *Omne juſtum eſt utile:*
BA- *Omne honeſtum eſt juſtum:*
RA. *Omne igitur honeſtum eſt utile.*

Quod Cic. 2. Offic. ità concludit: *Summâ quidem autoritate Philoſophi ſeverè ſanè atq; honeſtè hæc tria genera confuſa cogitatione diſtinguunt. Quicquid enim juſtum ſit id etiam utile eſſe cenſent: itémq; quod honeſtum idem juſtum: ex quo efficitur, ut quicquid honeſtum ſit idem ſit utile.*

NEG. GEN.

CE- *Timidus non eſt liber:*
LA- *Avarus eſt timidus:*
RENT. *Avarus itaq; non eſt liber.*

Hoc ità concluditur & judicatur ab Horatio 1. Ep.

Quo melior ſervo, quo liberior ſit avarus,
In trivio fixum cùmſe demittit ob aſſem,
Non video: nam qui cupiet metuet quoq; porrò,
Qui metuens vivit liber mihi non erit unquã.

Sic Terent. in Eunucho concludit & dicat: Con-

Consilii expers consilio regi non potest:
Amor est consilii expers:
Consilio itaque regi non potest.

Syllogismus his verbis sequitur:

Here, quæ res in se neq; consilium neq; modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore omnia hæc insunt vitia; injuria,
Suspiciones, inimicitiæ, inducta,
Bellum, pax rursum; incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas
Quàm si des operam ut cum ratione insanias.

AFF. SPEC.

DA- *Consules virtute facti studiosè Remp.*
tueri debent:
RI- *Cicero est virtute factus Consul:*
1. *Cic. igitur Remp. studiosè tueri debet.*

Sic orator diligentiam suam Agrar. 2. concludit & judicat: *Nam cùm omnium Consulum* (ait) *gravis in Republica custodienda cura ac diligentia debet esse, tum eorum maximè qui non in cunabulis sed in campo sunt Consules facti. Nulli populo Romano pro me majores nostri spoponderunt, mihi creditum est; à me petere quod debeo, meipsum appellare debetis. Quemadmodum cùm petebam nulli me autores generis mei vobis commendarunt; sic si quid deliquero nullæ sunt imagines, quæ me à vobis deprecentur. Quare modò ut vita suppetat (quanquam ego sum is qui eam possim ab istorum scelere insidiisque defendere) polliceor hoc vobis,*

Quirites, bonâ fide, Rempub. vigilanti homini, non timido; diligenti, non ignavo commisistis.

Quod optatum redierit, gratum est:
Lesbia Catullo optata rediit:
Grata igitur est.

Catullus sic concludit:

Si quicquam cupido; optantíq; obtigit unquam
Insperanti hoc est gratum animo proprié:
Quare hoc est gratum nobis, quoq; charius auro,
Quòd te restituis, Lesbia mi, cupido.
Restituis cupido atque insperanti, ipsa refers te
Nobis: ô lucem candidiore nota.
Quis me uno vivit felicior? aut magis hac quid
Optandum vita dicere quis poterit?

NEG. SPEC.

FE- *Deceptor amantis puellæ non est laudandus.*

RI- *Demophoon est deceptor amantis puellæ, ut Phyllidis:*

O. *Demophoon igitur non est laudandus.*

Phyllis apud Ovid. ità judicat Demophoontem laudandum non esse.

Fallere credentem non est operosa puellam
Gloria; simplicitas digna favore fuit:
Sum decepta tuis & amans & fœmina verbis:
Dii faciant laudis summa sit ista tuæ.

AFF. PROP.

Octavius est hæres Cæsaris,
Ego sum Octavius,
Sum igitur hæres Cæsaris.

NEG.

NEG. PROP.

Antonius non est filius Cæsaris,
Tu es Antonius,
Non ergitur filius Cæsaris.

CAP. XIII.

De syllogismo Connexo primo.

ADhuc syllogismus simplex fuit: syllogismus compositus est syllogismus, ubi tota quæstio est pars altera propositionis affirmatæ & compositæ: argumentum est pars reliqua. *Tollere* autem in composito syllogismo, est specialem contradictionem ponere. Syllogismus compositus est connexus aut disjunctus. Syllogismus connexus est syllogismus compositus propositionis connexæ: éstque duorum modorum. Primus modus syllogismi connexi est, qui assumit antecedens & consequens concludit. Quomodo Cic. judicat & concludit lib. 2. De Divin.

Si dii sunt, divinatio est:
Sunt autem dii:
Divinatio est igitur.

3. Offic. *Atque si etiam hoc natura præscribit, ut homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam causam quòd is homo sit, consultum velit, necesse est secundùm eam-*

dem naturam omnium utilitatem esse communem. Quòd si ità est, unâ continemur omnes & eâdem lege naturæ: Id autem ipsum si ità est, certè violare alterum lege naturæ prohibemur: verum autem primum, verum igitur & extremum.

Sic Æn. 4. Dido judicat Æneæ remanendum esse:

Méne fugis? per ego has lacrymas dextrámque tuam te,

Quando aliud mihi jam miseræ nil ipsa reliqui
Per connubia nostra, per inceptos hymenæos,
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum, miserere domûs labentis, & istam,
Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
Te propter Libycæ gentes, Nomadúmque tyranni.
Odere, infensi Tyrii: te propter eundem
Extinctus pudor, &, qua sola sidera adibam,
Fama prior: cui me moribundam deseris hospes?

Frequenter hîc non assumitur idem, sed majus: ut 1. Catilin. *Si te parentes timerent atque odissent tui, neque illos ullâ ratione placare possês, ut opinor, ab eorum oculis aliquò concederes: nunc te patria (quæ communis est omnium nostrûm parens) odit ac metuit, & jam diu nihil de te judica nisi te de parricidio suo cogitare: hujus tu neq; autoritatem verebere? neque judicium sequere? neq; vim pertimesces?* Concludendi modus hîc idem est, quando propositio est relata temporis: quo genere nympha Oenone apud Ovid.

concludit

concludit errorem ſtultitiæ ſuæ :

Cum Paris Oenone poterit ſpirare relicta,
Ad fontem Xanthi verſa recurret aqua :
Xanthe, retro propera, verſæq; recurrite lymphæ,
Suſtinet Oenonen deſeruiſſe Paris

Cap. XIV.

De ſyllogiſmo Connexo ſecundo.

Secundus modus connexi tollit conſequens, ut tollat antecedens.

Si ulli rei ſapiens aſſentietur uſquam, aliquando etiam opinabitur :
Nunquam autem opinabitur ;
Nulli igitur rei aſſentietur.

Eodem ſyllogiſmo Ovid. 2. Triſt. ſtultitiam ſuam judicat :

Si ſaperem, doctas odiſſem jure ſorores,
Numina cul ori pernicioſa ſuo :
At nunc (tanta meo comes eſt inſania morbo)
Saxa memor refero rurſus ad icta pedem.

Hæ duæ ſyllogiſmi ſpecies ſunt omnium uſitatiſſimæ.

Cap. XV.

De ſyllogiſmo Disjuncto primo.

Syllogiſmus disjunctus eſt ſyllogiſmus compoſitus propoſitionis disjunctæ. Modi duo ſunt, Primus tollit unum, & reliquum concludit, ut :

Aut dies eſt, aut nox eſt :
At dies non eſt :
Nox igitur eſt.

Ciceronis

Ciceronis pro Cluentio judicium tale est; *Sed cùm esset hæc illi proposita conditio, ut aut iustè piéq; accusaret, aut acerbè indignêq; moreretur : accusare, quoquo modo posset, quàm illo modo mori maluit.* Disjunctio clarior sic erit :

Aut accusandum, aut moriendum :
Non moriendum :
Accusandum igitur.

Sic idem 2 Philip. ratiocinatur ; *Nunquámne intelliges tibi statuendum esse utrùm illi, qui istam rem gesserunt, homicidæ sint, an vindices libertatis? Attende enim paulisper, cogitationémque sobrii hominis ad punctum temporis suscipe ; & ego, qui sum illorum, ut ipse fateor, familiaris, ut à te arguor, socius, nego quicquam esse medium: confiteor illos, nisi liberatores populi Romani, conservatorésque Reipublicæ sint, plùs quàm sicarios, plùs quàm homicidas, plùs quàm parricidas esse : siquidem est atrocius patriæ parentem quàm suum occidere. Tu homo sapiens & considerate, quid dicis ? Si parricidæ, cur honoris causâ à te sunt, & in hoc ordine, & apud populum Romanum semper appellati ? Cur M. Brutus, te referente, legibus est solutus, si ab Urbe plùs quàm decem dies abfuisset ? cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati ? cur provinciæ Cassio & Bruto datæ ?*

datæ? cur Quæstores additi? cur Legatorum numerus auctus? Atque hæc acta per te non igitur homicidæ: Sequitur, ut liberatores tuo judicio sint, quandoquidem tertium nihil potest esse. Si partes disjunctæ propositionis sint duabus plures, judicandi concludendíque ars erit eadem: sic Cicero judicat Rabirium cum consulibus esse oportere, *Atqui videmus* (ait) *hæc in rerum natura tria fuisse, ut aut cum Saturnino esset, aut cum bonis, aut lateret. Latere autem mortis erat instar turpissimæ: cum Saturnino esse, furoris & sceleris: virtus, & honestas, & pudor cum Coss. esse cogebat.*

Cap. XVI.

De Syllogismo Disjuncto secundo.

Disjunctus secundus è propositione partibus omnibus affirmata assumit unum & reliquum tollit: ut,

Dies est aut nox est,
At dies est,
Nox igitur non est.

Sic Juno cum Jove de Turno concludit 10. Æn.

——Quid, si quod voce gravaris
Mente dares, atq; hæc Turno rata vita maneret?
Nunc manet insonti gravis exitus, aut ego vera
Vana feror: quòd ut ô potius formidine falsa
Ludar, & in melius tua, qui potes, orsa reflectas.

Eju modi

Ejuſmodi ſyllogiſmus efficitur è propoſitione copulata negata; quæ negata complexio dicitur, quæq; disjunctionis affirmatæ vim obtinet.

Non & dies eſt & nox eſt:
At dies eſt:
Non igitur nox eſt.

CAP. XVII.

De Methodo ſecundùm Ariſtotelem unica

METhodus eſt dianoia variorum axiomatum homogeneorum pro naturæ ſuæ claritate præpoſitorum, unde omnium interſe convenientia judicatur, memoriâque comprehenditur. Atque ut ſpectatur in axiomate veritas & falſitas, in ſyllogiſmo conſequentia & inconſequentia; ſic in methodo conſideratur, ut per ſe clarius præcedat, obſcurius ſequatur, omninóq; ordo & confuſio judicatur. Sic diſponetur ex homogeneis axiomatis primo loco abſolutâ notione primum; ſecundo, ſecundum; tertio, tertium; & ità deinceps: ideóq; methodus ab univerſalibus ad ſingularia perpetuò progreditur. Hâc enim ſolâ & unicâ viâ proceditur ab antecedentibus omnino & abſolutè notioribus ad conſequentia ignota declarandum, eámque ſolam methodum Ariſt. docuit.

CAP.

CAP. XVIII.

De prima methodi illuſtratione per exempla artium.

SEd methodi unitatem exempla doctrinarum & artium præcipuè demonſtrant, præcipuéq; vendicantq; quibus quamvis omnes regulæ generales ſint & univerſales, tamen earum gradus diſtinguuntur: quantóq; unaquæq; generalior erit tantò magis præcedet. Generaliſſima loco & ordine prima erit; quia lumine & notitiâ prima eſt: ſubalternæ conſequentur; quia claritate ſunt proximæ: atque ex his naturâ notiores præponentur, minùs notæ ſubſtituentur, tandémque ſpecialiſſimæ conſtituentur. Definitio itaque generaliſſima prima erit: diſtributio ſequetur: quæ ſi multiplex fuerit, præcedet in partes integras partitio, ſequetur diviſio in ſpecies; partéſq; ipſæ & ſpecies eodem ordine ſunt rurſus tractandæ ac definiendæ, quo diſtributæ fuerint, & tranſitionum vinculis, ſi longior inter eas interſit explicatio, colligandæ ſunt: id enim auditorem reficit ac recreat. Atque ut res familiariùs accipiatur, exemplo quoque familiari utendum eſt. Omnes definitiones, diſtributiones, regulæ Grammaticæ repertæ ſint, atque una-

unaquæq; ſigillatim judicata, omniáque hæc documenta variis tabellis inſcripta unà confundantur & conturbentur in hydria aliqua, ut in Ollæ ludo fieri ſolet; hîc ſi quæras, quæ pars Dialecticæ te doceat has regulas ità confuſas diſponere & in ordinem redigere, primò locis inventionis nihil opus eſt, cùm ſint omnia reperta; neque primo axiomatis judicio, cùm unumquodque axioma probatum & æſtimatum ſit; neque ſecundo ſyllogiſmi judicio opus, cùm ſint omnes ſingularum rerum controverſiæ his de rebus diſceptatæ & concluſæ; ſola methodus ſupereſt. Dialecticus igitur lumine methodi artificioſæ ſeliget in hac urna definitionem Grammaticæ (id enim eſt generaliſſimum) & primo loco ſtatuet, *Grammatica eſt doctrina bene loquendi:* tum requiret in eadem urna partitionem Grammaticæ, & collocabit ſecundo loco, *Partes Grammaticæ ſunt duæ, Etymologia & Syntaxis:* Deinceps in eodem vaſe definitionem Etymologiæ de vocibus ſeparabit, & tertio gradu antecedentibus adjunget; tum vocis partes in literis & ſyllabis, ſpeciéſque in vocibus numeri, & ſine numero requiret, exituúmque tranſitiones ſuis locis collocabit. Atque ità omnium Etymologiæ

logiæ partium definitiones, distributiones, colligationes, exèmpla denique specialissima in singulis disponet, idémq; in Syntaxi faciet. Hanc viam omnes artes sibi proposuerunt.

Cap. XIX.

De secunda Methodi illustratione per exempla Poetarum, Oratorum, Historicorum.

At qui methodus, non solùm in materia artium & doctrinarum adhibetur, sed in omnibus rebus, quas facilè & perspicuè docere volumus; ideóque Poetæ, Oratores, omnésque omnino scriptores, quoties docendum sibi auditorem proponunt, hanc viam sequi volunt, quamvis non usque quaque ingrediantur atque insistant. Virg. in Georgicis distribuit propositam materiam in quatuor partes, ut antè dixi, primóque libro res communes persequitur, ut Astrologiam, Meteorologiam, déq; segetibus & earum cultu differit; quæ pars operis prima erat: túmque transitio adhibetur initio secundi libri:

Hactenus arvorum cultus & sidera cœli,
Nunc te, Bacche, canam.

Deinceps scribit generaliter de aboribus,

bus, tum ſpecialiter de vitibus. Tranſitio ſecunda adhibetur ad tertiam partem, ſed imperfectior & ſine epilogo. Tertii libri initio de bobus, equis, ovib. capris, canibus:

Te quoq; magna Pales, & te memorande canemus
Paſtor ab Amphryſo.

Tandem initio quarti libri tranſitio tertia eſt de quarta parte, ſed item imperfecta è ſola propoſitione de apibus:

Protinus aerii mellis ſylveſtria dona
Exſequar ———

Sic igitur Poeta generaliſſimum primo, ſubalterna medio, ſpecialiſſima extremo loco ponere ſtuduit. Sic Ov. in Faſtis diſpoſitionis hujus gratiam ſequitur. Propoſuit initio ſummam operis:

Tempora cum cauſis Latium digeſta per annum,
Lapſáque ſub terras ortáque ſigna canam.

Mox imploratione factâ partitionem anni ſtatuit, factam â Romulo primùm in decem menſes, quam reprehendit,

Tempora digereret cùm conditor urbis, in annos
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuos.

Et paulò pòſt Numæ diviſionem pleniorem adjungit,

At Numa nec Ianum, nec avitas præterit umbras
Menſibus antiquis præpoſuítq; duos.

Deniq; Poeta communes differentias interpretatus dici faſti, nefaſti, comitialis,

lis, nundinalis, calendarum, nonarum, iduum, tum atri, tandem unumquemque menſem ſuo loco proſequitur, & præfatione ordinis hujus à generalibus ad ſpecialia ſtudium indicat:

Hæc mihi dicta ſemel, totis hærentia faſtis,
Ne ſeriem rerum ſcindere cogar, erunt.

Tandem ſingulis partibus expoſitis tranſitio conjungitur, ut in fine 1. & initio 2.

Sed jam prima mei pars eſt exacta laboris,
Cumq; ſuo finem menſe libellus habet:
Ianus habet finem, cum carmine creſcat & an-
Alter ut it menſis ſic liber alter eat. (*nus.*

In ſingulis libris poſtea tranſitiones adhibentur, ſed minùs accuratè.

Oratores in procœmio, narratione, confirmatione, peroratione hunc ordinem affectant, eúmque artis & naturæ & rei ordinem appellant, & interdum ſtudioſiùs affectantur: ut in accuſatione Cicero primum proponendo, tum partiendo, *Quæſtor* (inquit) *Cn. Papyrio Coſ. fuiſti abhinc annos quatuordecim, & ex illa die ad hanc diem, quæ feciſti in judicium voco: hora nulla vacúa furto, ſcelere, crudelitate, flagitio reperietur.* Propoſitio hîc & definitio ſummæ rei eſt, tanquam in hoc judicio generaliſſima: Partitio ſequitur: *Hi ſunt anni conſumpti in Quæſtura & Legatione Aſiatica,*

Asiatica, & Prætura urbana, & Prætura Sicilienſi: quare hæc eadem erit quadripartita diſtributio totius accuſationis meæ. Quas partes quatuor earúmque partium particulas deinceps ſuo quamq; ordine & loco tractavit, & tranſitionibus copulavit, tres primas tertio libro: *Quamobrem* (ait) *Quæſturâ iſtius demonſtratâ primique magiſtratûs & furto & ſcelere perſpecto, reliqua attendite.* Tum verò expoſitis legationis criminibus tranſitio ad Prætúram ſequitur: *Verùm ad illam jam veniamus præclaram Prætúram, criminá; ea quæ notiora ſunt, his qui adſunt quàm nobis, qui meditati ad dicendum paratíq; venimus.* Tranſitio hæc imperfectior eſt ſine epilogo: Tandem principio quartæ orationis tranſitio eſt conſimilis ad quartam partem de Prætura Sicilienſi: *Multa mihi neceſſariò, judices, prætermittenda ſunt, ut peſſim aliquo modo de iis rebus, quæ mei fidei commiſſæ ſunt, dicere: recepi enim cauſam Siciliæ; ea me ad hoc negotium provincia attraxit.* Sic Livius ſummam ſeptingentorum annorum initio complectitur, tum per decades dividit.

CAP.

Cap. XX.

De Crypticis Methodi

HÆc igitur in variis axiomatis homogeneis tuóque vel ſyllogiſmi judicio notis methodus erit, quoties perſpicue res docenda erit, At cùm delectatione motúve aliquo majore in parte aliqua fallendus erit auditor, homogenea quædam rejicientur, ut definitionum, partitionum, tranſitionúmque lumina: quædam aſſumentur heterogenea, velut digreſſiones à re, & in re commorationes; ſed præcipuè rerum ordo initio invertetur, antecedentiaque nonnulla conſequentibus poſtponentur. Itaq; ad illam perfectæ methodi regulam hæc alicubi imperfectior forma non ſolùm detractis rebus futila eſt, vel ſuperadditis redundat, ſed ordinis ſui quibuſdam gradibus inverſis præpoſtera eſt. Quod Poeta facit majore quadam artificii ſpecie, dum populum lucendum ſibi proponit, id eſt, belluam multorum capitum, ideóq; variis modis decipit; incipit à medio, ibíque primum ipe comprehendit, poſtremum deniq; incerto aliquo & inopinato caſu concluit. Sic (ut Horatius ait) Homerus Iliada diſpoſuit:

Nec

Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo: (*res*
Semper ad eventum festinat, & in medias
Non secus ac notas auditorem rapit: & quæ
Desperat tractata nitescere posse relinquit
Atq; ità mentitur, sic veris falsa remiscet
Primo, nè medium, medio nè discrepet imum.

Sic Virg. Æneam à Sicilia excepit, & in convivio Carthaginis præterita narrantem fecit; postrema variis perturbata casibus induxit. Sic comici Poetę, tametsi magno judicio comœdias per actus & scenas distinguunt, efficiunt tamen ut omnia fortuita videantur. Oratores verò ad victoriam omnia referunt: itaque nontam docendi quàm permovendi gratiâ firmissimum quodque primum ab iis collocatur, dum tamen ea, quæ æquè excellent, serventur etiam ad extremum; & Homericâ dispositione mediocria in medium turbam atque in gregem conferantur.

FINIS.